

บทที่ 6

วัยเด็ก

เค้าโครงเรื่อง

1. การแบ่งช่วงระยะเวลาและความสำคัญของวัยเด็ก
 - 1.1 การแบ่งช่วงระยะเวลา
 - 1.2 ความสำคัญของวัยเด็ก
2. พัฒนาการทางด้านร่างกายของวัยเด็ก
 - 2.1 การเปลี่ยนแปลงอวัยวะร่างกายภายนอก
 - 2.2 การเปลี่ยนแปลงอวัยวะภายในร่างกาย
3. พัฒนาการทางด้านสังคมในวัยเด็ก
 - 3.1 พัฒนาการทางสังคมของวัยเด็กตอนต้น
 - 3.2 พัฒนาการทางสังคมของวัยเด็กตอนปลาย
4. พัฒนาการทางด้านภาษาของวัยเด็ก
5. พัฒนาการทางด้านอารมณ์ของวัยเด็ก
 - 5.1 วัยเด็กตอนต้น
 - 5.2 วัยเด็กตอนปลาย

สาระสำคัญ

1. วัยเด็ก หมายถึง ผู้ที่มีอายุระหว่าง 2-12 ปี แบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ (1) วัยเด็กตอนต้น มีอายุ 2-6 ปี เป็นช่วงที่เด็กต้องมีการเตรียมตัวพร้อมสำหรับการไปโรงเรียน การเข้าสังคม (2) วัยเด็กตอนปลาย มีอายุ 6-12 ปี เป็นช่วงที่เด็กได้เข้าสู่โรงเรียน ต้องมีการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงจากสภาพสังคมในบ้านเป็นสังคมนอกบ้าน
2. พัฒนาการทางด้านร่างกายของวัยเด็ก หมายถึง การเปลี่ยนแปลงร่างกายทั้งภายในและภายนอก ในวัยเด็กตอนต้น พบว่ามีวุฒิภาวะมากขึ้น โดยมีการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไปอย่างต่อเนื่อง เมื่อเปรียบเทียบการเจริญเติบโตทางด้านร่างกาย

ระหว่างเด็กตอนต้นและช่วงสุดท้ายของวัยเด็กตอนปลายแล้วจะเห็นว่า วัยเด็กตอนปลาย มีการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วกว่าวัยที่ผ่านมา

3. พัฒนาการทางสังคมของวัยเด็ก หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็ก ที่อยู่ในสังคม อันได้แก่ การเลียนแบบ การทะเลาะวิวาท ความก้าวร้าว เห็นแก่ตัว ความร่วมมือ เห็นอกเห็นใจ การแข่งขันกับผู้อื่นและการปฏิเสธ พฤติกรรมเหล่านี้ได้รับอิทธิพลมาจากความสัมพันธ์และบรรยากาศในครอบครัวเป็นลำดับแรก ต่อมาในวัยเด็กตอนปลายเด็กมีความต้องการให้สังคมยอมรับตนเองดังนั้นเพื่อนจึงมีอิทธิพลต่อเด็กโดยตรง

4. พัฒนาการทางด้านภาษาของวัยเด็ก พบว่า เรียนรู้ได้รวดเร็ว มีความเข้าใจในภาษาดีขึ้น จดจำคำศัพท์แม่นยำ ออกเสียงได้ชัดเจน สร้างประโยคและใช้ภาษาได้อย่างถูกต้องเหมาะสมตามลำดับอายุที่เพิ่มมากขึ้น

5. พัฒนาการทางด้านอารมณ์ของวัยเด็ก ประกอบด้วย อารมณ์โกรธ กลัว ริษยา อายกรู้อายเห็น รัก ร่าเริง ลักษณะเด่นของเรื่องพัฒนาการทางด้านอารมณ์ของวัยเด็กคือ เมื่อเด็กเผชิญกับอารมณ์ใด ๆ ก็ตาม จะไม่สามารถควบคุมอารมณ์นั้น ๆ ได้ จะแสดงออกตามความนึกคิด สภาพแวดล้อมและการอบรมเลี้ยงดูที่เด็กได้เผชิญมา

จุดประสงค์การเรียนรู้

หลังจากที่นักศึกษาเรียนรู้นี้ไปแล้ว จะสามารถ

1. แบ่งแยกช่วงระยะเวลา และอธิบายความสำคัญของวัยเด็กได้อย่างถูกต้อง
2. อธิบายลักษณะพัฒนาการทางด้านร่างกายของวัยเด็กได้อย่างถูกต้อง
3. อธิบายลักษณะพัฒนาการทางสังคมของวัยเด็กได้อย่างถูกต้อง
4. อธิบายลักษณะพัฒนาการทางด้านภาษาของวัยเด็กได้อย่างถูกต้อง
5. แยกแยะอารมณ์ และอธิบายลักษณะพัฒนาการของวัยเด็กได้อย่างถูกต้อง

1. การแบ่งช่วงระยะเวลาและความสำคัญของวัยเด็ก

1.1 การแบ่งช่วงระยะเวลา

วัยเด็กสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ช่วง คือ วัยเด็กตอนต้น หรือวัยเด็กก่อนเข้าโรงเรียน จะมีอายุตั้งแต่ 2 ขวบ จนถึงอายุ 6 ขวบ ส่วนวัยเด็กตอนปลาย หรือวัยเด็กเข้าโรงเรียน จะมีอายุตั้งแต่ 6 ขวบ ไปจนกระทั่งอายุ 12 ปี

1.2 ความสำคัญของวัยเด็ก

1.2.1 วัยเด็กตอนต้น

วัยเด็กตอนต้นมีลักษณะที่สำคัญหลายประการ คือ

- วัยเด็กตอนต้นเป็นช่วงระยะเวลาของการเตรียมตัวเข้าสู่โรงเรียน

นักการศึกษาเชื่อว่า วัยเด็กตอนต้นเป็นวัยของการเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่สังคมนอกบ้าน คือ เข้าโรงเรียนระดับประถมศึกษาตามการศึกษาภาคบังคับของรัฐบาล เด็กบางคนอาจจะมีโอกาสเข้าเรียนในโรงเรียนอนุบาลซึ่งไม่ได้เป็นการศึกษาภาคบังคับ ทำให้เด็กเหล่านี้มีโอกาสในการเตรียมพร้อมทางด้านสังคม อารมณ์และจิตใจ การฝึกฝนทางด้านสติปัญญาดีกว่าเด็กที่ไม่มีโอกาสเข้าเรียนในโรงเรียนอนุบาลเพราะเด็กเหล่านั้นยังคงอยู่กับครอบครัว แต่ถ้าครอบครัวใดให้ความเอาใจใส่และอบรมเลี้ยงดูให้เด็กมีความพร้อมจะทำให้เด็กมีพัฒนาการที่ดีได้เช่นกัน

- วัยเด็กตอนต้นเป็นช่วงระยะเวลาของการเตรียมตัวเข้ากลุ่มเพื่อน

วัยของการเตรียมตัวเพื่อเข้ากับกลุ่มเพื่อนนี้จัดว่าเป็นช่วงระยะเวลาที่มีความสำคัญมาก เพราะเด็กจะต้องมีการเรียนรู้พื้นฐานต่าง ๆ ตามพฤติกรรมทางสังคม และการเตรียมตัวดังกล่าวนี้จะเป็นการช่วยให้เด็กสามารถจัดระบบในชีวิตตามสังคม เพื่อให้สามารถปรับตัวที่ดีต่อไปในอนาคต

- วัยเด็กตอนต้นเป็นช่วงระยะเวลาของการสำรวจค้นคว้า

วัยเด็กตอนต้นเป็นช่วงระยะเวลาของการพัฒนาการในเรื่องการสำรวจค้นคว้าสภาพแวดล้อมต่าง ๆ อันเป็นผลเนื่องมาจาก เด็กอายุ 2 ขวบไปแล้ว จะสามารถควบคุมการทำงานของอวัยวะภายในร่างกายได้ ฉะนั้น จึงทำให้เด็กมีความพอใจที่จะสำรวจสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ ว่า สิ่งที่เขาเห็นนั้นคืออะไร มีความรู้สึกอย่างไร หรือมีชื่อว่าอะไร

- วัยเด็กตอนต้นเป็นวัยของการเกิดปัญหา

ปัญหาของวัยเด็กตอนต้นจะเป็นปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ผิดปกติ แม้แต่ลักษณะทางด้านบุคลิกภาพก็จะมี ความแตกต่างกันออกไป ปัญหาของเด็กที่เกิดมากที่สุด คือ เด็กจะมี

ลักษณะที่ไม่ยอมเชื่อฟัง ขอบปฏิเสธต่าง ๆ บางครั้งเด็กอาจจะแสดงออกทางอารมณ์แบบลงมือลงเท้า (Temper tantrums) หรืออาจจะมีความหวาดกลัวและวิตกกังวลมากขึ้น

- วัยเด็กตอนต้นเป็นวัยที่ไม่น่ารักทางด้านพฤติกรรม

แม้ว่าพ่อแม่จะให้ความรัก ความเอาใจใส่ดูแลต่อเด็กในทุก ๆ วัยของเด็กก็ตาม แต่เมื่อเด็กมาอยู่ในระยะนี้พ่อแม่มักจะให้ความช่วยเหลือน้อยลง ขณะเดียวกันเด็กจะต่อต้านความช่วยเหลือจากพ่อแม่และผู้อื่นที่มีอายุมากกว่า แม้แต่ในเรื่องของการแสดงความรักต่อเด็กก็เช่นกัน เด็กจะไม่ยอมรับการแสดงออกดังกล่าวนั้นอีกต่อไป ลักษณะดังกล่าวนี้เองจึงทำให้ความน่ารัก ความน่าเอ็นดูลดน้อยลงไป

1.2.2 วัยเด็กตอนปลาย

วัยเด็กตอนปลายมีลักษณะที่สำคัญหลายประการ คือ

- วัยเด็กตอนปลายเป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อมและทัศนคติของตนเอง

วัยเด็กตอนปลายอยู่ในช่วงระยะที่มีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาพแวดล้อมภายในบ้านจะมีการเปลี่ยนแปลง เด็กวัยนี้มีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพของโรงเรียน ฉะนั้นผลที่ตามมาคือ เด็กจะมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านทัศนคติและพฤติกรรม เด็กวัยนี้จะถูกเรียกชื่อต่าง ๆ อย่างมากมาย ไม่ว่าจะเป็นชื่อที่เรียกกันอยู่ในครอบครัว หรือที่เรียกว่าชื่อเล่น และชื่อที่เรียกกันเป็นทางการหรือที่เรียกว่าชื่อจริง ชื่อเล่นและชื่อจริง หรือแม้แต่ชื่อที่ถูกเรียกกันในระหว่างเพื่อนฝูง จะมีผลต่อลักษณะทั่วไปของเด็กในระยะต่อไป

- วัยเด็กตอนปลายเป็นวัยที่จะต้องเข้าเรียนในโรงเรียน

นักการศึกษาที่มีความคิดเห็นว่า วัยเด็กตอนปลายเป็นวัยของการเรียนในระดับประถมศึกษา ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่เด็กจะต้องได้รับความรู้พื้นฐาน สำหรับปรับตัวในชีวิตผู้ใหญ่ต่อไป โดยการที่เด็กได้รับการฝึกทักษะทั้งจากในโรงเรียนและกิจกรรมนอกหลักสูตรต่าง ๆ ของโรงเรียน

- วัยเด็กตอนปลายเป็นวัยที่ไม่น่ารักทางด้านร่างกาย

สำหรับความคิดเห็นของบิดามารดาที่มีต่อเด็กนั้น บิดามารดาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าเด็กวัยนี้เริ่มเป็นผู้ใหญ่ มีความรู้สึก และมีการกระทำต่าง ๆ ได้ดี ฉะนั้น เด็กจึงควรมีความรู้ในเรื่องทั่วไปอย่างกว้างขวาง แต่ผลปรากฏตามความเป็นจริงแล้วพบว่า เด็กวัยนี้ยังไม่สามารถช่วยตนเองได้ต้องมีการพึ่งพาบิดามารดาอีกมาก ฉะนั้นลักษณะของเด็กในวัยนี้จึงขาดความน่าดู สกปรกมอมแมม และไม่มีลักษณะที่มีความน่ารักสำหรับบุคคลที่ได้พบเห็นอีกต่อไป

- วัยเด็กตอนปลายเป็นวัยของการเข้ากลุ่มเพื่อน

สำหรับนักจิตวิทยามีความคิดเห็นว่า วัยเด็กตอนปลายนี้เป็นวัยแห่งการเข้ากลุ่ม (Gangage) ซึ่งเด็กวัยนี้ตามสภาพปกติแล้ว จะเป็นที่ยอมรับของเพื่อนฝูงทั้งเด็กหญิงและเด็กชาย เพื่อนส่วนใหญ่ยอมรับว่า เด็กเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ซึ่งจะทำให้เด็กมีความรู้สึกมั่นคงหรือประสบความสำเร็จในการเข้ากลุ่มต่อไปในอนาคต ลักษณะการพูด พฤติกรรมการแสดงออกทุกพฤติกรรมเด็กสามารถแสดงออกได้ด้วยความมั่นใจ

- วัยเด็กตอนปลายเป็นวัยที่จะต้องมีการปรับตัว

วัยเด็กตอนปลายเป็นวัยที่เด็กเริ่มมีการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมทุกด้าน อันจะเป็นผลนำไปสู่ความสามารถในการประเมินความสามารถของตนเอง นอกจากนั้น จะเป็นเครื่องช่วยให้เกิดแรงผลักดันในการสร้างแรงจูงใจหรือระดับความทะเยอทะยานให้เกิดขึ้นมาใหม่ในตัวของเด็ก อันเป็นความปรารถนาของเด็กในการที่มีความต้องการให้มีการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและลดแรงขับตนเองให้ได้ ดังภาพที่ 6.1 ในภาพจะเห็นได้ว่าเด็กมีความปรารถนาที่จะมีความสามารถในการพัฒนาในด้านครอบครัว ปรับตัวภายในกลุ่มเพื่อน ปรับตัวภายในโรงเรียน ปรับตัวในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เป็นต้น

ภาพที่ 6.1 ความปรารถนาของเด็กในเรื่องการปรับตัว



กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1

จงทำเครื่องหมาย ✓ ลงหน้าข้อความที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว

1. ลักษณะที่เด่นชัดของวัยเด็กตอนต้นคือข้อใด

- | | |
|-------------------|------------------------|
| ก. เข้าสังคม | ข. มีเพื่อนมากมาย |
| ค. มีอารมณ์รุนแรง | ง. เตรียมตัวไปโรงเรียน |

2. ลักษณะที่เด่นชัดของวัยเด็กตอนปลายคือข้อใด

- | | |
|------------------------|----------------------|
| ก. วางพื้นฐานในวัยรุ่น | ข. ปรับตัวในโรงเรียน |
| ค. เริ่มเป็นผู้ใหญ่ | ง. แก้ปัญหาได้ |

3. ข้อใดที่ไม่ถูกต้องสำหรับวัยเด็กตอนต้น

- | | |
|------------------------|-----------------------------|
| ก. เตรียมตัวไปโรงเรียน | ข. เตรียมตัวเข้ากลุ่มเพื่อน |
| ค. ชอบสำรวจค้นคว้า | ง. ต้องเรียนหนังสือ |

4. ลักษณะที่เด่นชัดที่วัยเด็กตอนปลายทุกคนควรต้องทำ

- | | |
|-------------------------------|---------------------------|
| ก. เรียนหนังสือให้เก่ง | ข. หาเพื่อนใหม่ |
| ค. ปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ | ง. แยกตนเองออกจากครอบครัว |

2. พัฒนาการทางด้านร่างกายของวัยเด็ก

2.1 การเปลี่ยนแปลงอวัยวะร่างกายภายนอก

ความสูง

ในช่วงระยะเวลาของวัยเด็กตอนต้น อัตราการเจริญเติบโตของความสูงจะเพิ่มมาก โดยเฉลี่ยจะเพิ่มประมาณปีละ 3 นิ้ว เมื่อเด็กอายุ 6 ปี ความสูงของเด็กควรจะอยู่ในช่วงระหว่าง 44.5-48.5 นิ้ว สำหรับความสูงของเด็กหญิงและเด็กชายในช่วงนี้มักจะมีความสูงที่ไม่แตกต่างกัน จากการศึกษพบว่า เด็กที่มีสติปัญญาสูงมักจะมีแนวโน้มว่ามีความสูงมากกว่าเด็กที่ระดับสติปัญญาต่ำ

ในช่วงระยะเวลาวัยเด็กตอนต้นนี้เอง เราสามารถที่จะทำนายความสูงของเด็กเมื่อเขาได้ก้าวไปสู่วัยผู้ใหญ่ได้ โดยการเอกซเรย์กระดูก และข้อมือของเด็ก นอกจากนี้ ความสูงยังได้รับอิทธิพลมาจากการมีวุฒิภาวะทางเพศ ความสัมพันธ์ระหว่างอายุที่เด็กมีวุฒิภาวะทางเพศ กับอายุของพ่อแม่ที่มีวุฒิภาวะทางเพศว่าจะมีผลสัมพันธ์กันเพียงใด ยิ่งไปกว่านั้น เรื่องของ

ความสูงนี้ยังได้รับอิทธิพลมาจากพันธุกรรมเช่นเดียวกับสภาพแวดล้อมที่เด็กได้รับ นั่นคือ ถ้าบรรพบุรุษสูงเด็กจะมีโอกาสสูงตามไปด้วย

วัยเด็กตอนปลายเป็นช่วงระยะเวลาที่ร่างกายมีการเจริญเติบโตค่อนข้างช้า จนกระทั่งเด็กได้ก้าวเข้าสู่วัยหนุ่มสาว หรือประมาณ 2 ปีก่อนที่เด็กจะมีวุฒิภาวะทางเพศ จะมีการเจริญเติบโตที่รวดเร็วขึ้น ความสูงของวัยเด็กตอนปลายนี้จะมีส่วนสูงเพิ่มปีละ 2-3 นิ้วเท่านั้น เมื่อเด็กเริ่มเข้าสู่ระยะหนุ่มสาว จะเป็นช่วงที่เด็กหญิงมีอายุโดยประมาณ 11 ปี จะมีความสูง 58 นิ้ว ส่วนเด็กชายอายุ 11 ปี จะมีความสูงโดยเฉลี่ย 57.5 นิ้ว ทั้งนี้ มีสาเหตุเนื่องจากว่าเด็กหญิงจะมีอัตราเจริญเติบโตเร็วกว่าเด็กชาย โดยเฉลี่ยแล้วประมาณ 1-2 ปี

จากการศึกษาของการ์น (Garn, 1960) ได้พบว่า เด็กหญิงที่ผอมมีแนวโน้มว่าจะเตี้ยกว่าเด็กชายที่อ้วน ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ได้มาโดยเปรียบเทียบเด็กหญิงที่อ้วนและผอมที่มีอายุโดยเฉลี่ย 8.5 ปี และเด็กชายที่อ้วนและผอมซึ่งมีอายุเฉลี่ย 9.5 ปี พบว่า เด็กที่อ้วนจะมีแนวโน้มว่าสูงกว่าเด็กที่ผอม

นอกจากนั้น เคทเชน และ ทอมสัน (Ketchan, 1960 และ Thompson, 1954) ได้ศึกษาพบต่อไปอีกว่า เด็กที่ I.Q. สูงจะมีแนวโน้มว่าสูงกว่าเด็กที่มี I.Q. เท่ากับเกณฑ์เฉลี่ยหรือต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยเล็กน้อย ยิ่งไปกว่านั้น เรื่องความสูงของเด็กนั้นยังขึ้นอยู่กับอาหาร และการดูแลสุขภาพสภาพของเด็ก รวมทั้งความสูงของพ่อแม่อีกด้วย

น้ำหนัก

ฉะนั้น เมื่อเด็กอายุได้ 4 เดือน เด็กจะหนักประมาณ 14-15 ปอนด์ หรือ 6.4-6.8 กิโลกรัม เมื่ออายุ 8 เดือน ควรจะหนัก 16-19 ปอนด์หรือ 7.3-8.6 กิโลกรัม หลังจากนั้นอีก 1 ปี น้ำหนักของเด็กควรจะเพิ่มเป็น 21 ปอนด์หรือ 9.5 กิโลกรัม โดยประมาณ และเมื่ออายุครบ 2 ขวบ น้ำหนักเฉลี่ยของเด็กควรจะเป็น 25 ปอนด์หรือ 11.3 กิโลกรัม น้ำหนักของเด็กจะเพิ่มมากในระยะ 4-8 เดือน หลังจากนั้นก็จะเพิ่มได้น้อย การเพิ่มน้ำหนักเกิดจากเนื้อเยื่อไขมันที่ได้สะสมจากน้ำนมที่ทารกดูดกลืนเข้าไปนั่นเอง

ครั้นเข้าสู่วัยเด็กตอนต้น น้ำหนักจะเพิ่มน้อย โดยเฉลี่ยเด็กจะมีน้ำหนักเพิ่มขึ้นประมาณปีละ 3-5 ปอนด์หรือ 1.4-2.3 กิโลกรัม ตามหลักการของเด็กอายุ 6 ขวบ ควรจะมีน้ำหนักเป็น 7 เท่าของน้ำหนักเมื่อแรกเกิด สำหรับเด็กหญิงจะมีน้ำหนักเฉลี่ย 48.5 ปอนด์ หรือ 22 กิโลกรัม ส่วนเด็กชายควรจะมีน้ำหนักเฉลี่ย 49 ปอนด์หรือ 22.2 กิโลกรัม

ปัญหาที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับน้ำหนักของเด็กวัยต้นนี้ จะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับลักษณะการรับประทานอาหารของเด็กที่ไม่ถูกต้อง พ่อแม่ต่างก็มีความพยายามที่จะให้เด็กได้รับประทานมาก ๆ แต่ปรากฏว่า เด็กไม่ยอมทาน ผลที่ตามมาคือเด็กจะมีน้ำหนักน้อย

น้ำหนักของวัยเด็กตอนปลายนี้จะเพิ่มในลักษณะที่เชิงซ้ำ จนกระทั่งเมื่อเด็กได้ก้าวมาสู่ระยะวัยหนุ่มสาว (Puberty) เด็กหญิงที่มีอายุ 11 ปีจะมีน้ำหนักเฉลี่ย 88.5 ปอนด์หรือ 40.1 กิโลกรัม ส่วนเด็กชายในอายุที่เท่ากันจะมีน้ำหนักเฉลี่ย 85.5 ปอนด์ หรือ 38.8 กิโลกรัม ครั้นเมื่อเด็กอายุ 12 ปี เด็กหญิงจะมีน้ำหนัก 100.5 ปอนด์ หรือ 45.6 กิโลกรัม ส่วนเด็กชายจะหนัก 96 ปอนด์ หรือ 43.5 กิโลกรัม

น้ำหนักของเด็กที่มีอายุเท่ากันจะมีน้ำหนักเป็นแบบใดนั้น ขึ้นอยู่กับระดับสติปัญญา สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว และน้ำหนักในขณะแรกเกิด โดยทั่วไปแล้วเด็กหญิงในช่วงวัยเด็กตอนปลายทุกช่วงอายุจะมีแนวโน้มว่าเด็กหญิงจะมีน้ำหนักมากกว่าเด็กชาย และจะเห็นได้อย่างชัดเจนเมื่อเด็กได้ก้าวเข้าสู่วัยหนุ่มสาว (Puberty) เด็กหญิงจะมีน้ำหนักมากกว่าเด็กชายอย่างแน่นอน

เด็กที่ไปโรงเรียนจะมีความหิวเพิ่มขึ้น ทำให้การกินของเด็กมีการกินจุและกินบ่อยครั้ง ในบางครั้งการกินของเด็กเป็นการกินเพื่อทดแทนการไม่สามารถจะเข้าสังคมได้ และเด็กบางคนอาจจะได้รับความกดดันหรือความบีบคั้นให้กินเก่งมาตั้งแต่แรกเกิด ผลก็คือเด็กจะมีน้ำหนักที่มากเกินไปก็ย่อมได้

เด็กที่มีน้ำหนักมากเกินไปย่อมจะเป็นปัญหาสำหรับการเข้าร่วมกิจกรรม การเล่นกับเพื่อน ๆ เมื่อเด็กไม่สามารถจะเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ผลก็คือเด็กจะขาดโอกาสในการฝึกทักษะของการเข้าสังคม เมื่อเด็กขาดโอกาสในการฝึกทักษะจะมีผลทำให้เด็กเกิดความรู้สึกเป็นปมด้อยเกี่ยวกับร่างกายของตนเอง และจะมีผลทำให้เด็กไม่ยอมเข้าร่วมในกิจกรรมทางสังคมอีกต่อไป

สัดส่วนของร่างกาย

ในวัยเด็กตอนต้น สัดส่วนของร่างกายจะมีการเปลี่ยนแปลง โดยลักษณะที่แสดงถึงความเป็นเด็กเล็กจะหมดไป การเปลี่ยนแปลงทางด้านสัดส่วนของร่างกายจะมีหลักการพัฒนาตามหลักของการเจริญเติบโตแบบมีทิศทาง คือ เมื่อเด็กอายุ 5 ขวบครึ่ง จะมีการเพิ่มทางด้านช่วงแขนถึง 50 เปอร์เซ็นต์ เมื่อเปรียบเทียบกับส่วนศีรษะปรากฏว่าจะเพิ่มขึ้นเพียง 7 เปอร์เซ็นต์เท่านั้น ทั้งนี้เพราะส่วนของศีรษะในช่วงระยะที่เด็กอายุ 2-5 ขวบ ศีรษะจะเป็นอวัยวะที่มีทั้งความกว้างและความยาวมากกว่าส่วนอื่นใดของร่างกาย

ตลอดช่วงระยะเวลาวัยเด็กตอนต้น ส่วนของใบหน้ามีลักษณะเล็ก จมูกเล็กแบนราบกับใบหน้า รูปปากเล็กแม้แต่ฟันก็จะมีซี่เล็ก ๆ ส่วนที่มองเห็นใหญ่คืออวัยวะส่วนคาง ทั้งนี้เพราะว่าขากรรไกรเป็นส่วนที่มีพัฒนาเร็วกว่าส่วนอื่น ๆ

นอกจากนั้น การเปลี่ยนแปลงทางลำตัวจะมีการเปลี่ยนแปลงทั้งลักษณะ ขนาด และรูปร่าง จากลักษณะทางร่างกายของวัยเด็กอ่อนที่มีลักษณะรูปร่างหนา ๆ อ้วนตัน จะเปลี่ยนแปลงมาเป็นอ้วนกลม ไม่มีเอว ออกแบนราบ ไหล่ลาด ท้องยื่น เมื่อเด็กอายุประมาณ 4-5 ขวบ เด็กมีรูปร่างดีขึ้น หน้าท้องแบนราบ ออกกว้างขึ้น เอวมองดูชัดเจนไหล่กว้างและมีลักษณะเด่น

สำหรับความยาวของแขนและขาจะมีความยาวที่แตกต่างกันออกไป แม้แต่มือและเท้าก็จะมีลักษณะที่ใหญ่กว่ามาก สำหรับขนาดและรูปร่างของเด็กนั้นย่อมจะมีความแตกต่างกันออกไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทุก ๆ วัย เด็กชายมักจะมีตัวใหญ่กว่าเด็กหญิง ส่วนอุ้งเท้าของเด็กจะพัฒนาเมื่อเด็กอายุได้ 5 ขวบ

วัยเด็กตอนปลาย เมื่อเข้าสู่วัยเด็กตอนปลายสัดส่วนของร่างกายจะเริ่มได้สัดส่วนมากขึ้น ฟันถาวรปรากฏชัดเจน ทำให้รูปปากของเด็กมีการเปลี่ยนแปลงโดยริมฝีปากจะเต็มอิมขึ้น ส่วนล่างของใบหน้าจะมีขนาดใหญ่ หน้าผากลาด จมูกใหญ่ขึ้นมีสันจมูก ทำให้ลักษณะของใบหน้าได้สัดส่วนกว่าเดิม

ลำตัวจะมีขนาดใหญ่กว่าเดิม และมีเอว บริเวณทรงอกจะมีขนาดขยายเพิ่มและแบนราบ ลำคอยาว ไหล่ลาด แม้แต่กระดูกเชิงกรานของเด็กก็จะขยายใหญ่ขึ้นเช่นกัน ในเรื่องของแขนขานั้นจะมีลักษณะแบบบาง ไม่มีกล้ามเนื้อ ส่วนมือและเท้าจะเจริญเติบโตช้าในวัยเด็กตอนปลาย สำหรับมือและเท้าของเด็กชายจะใหญ่กว่าของเด็กหญิง

กระดูกและกล้ามเนื้อ

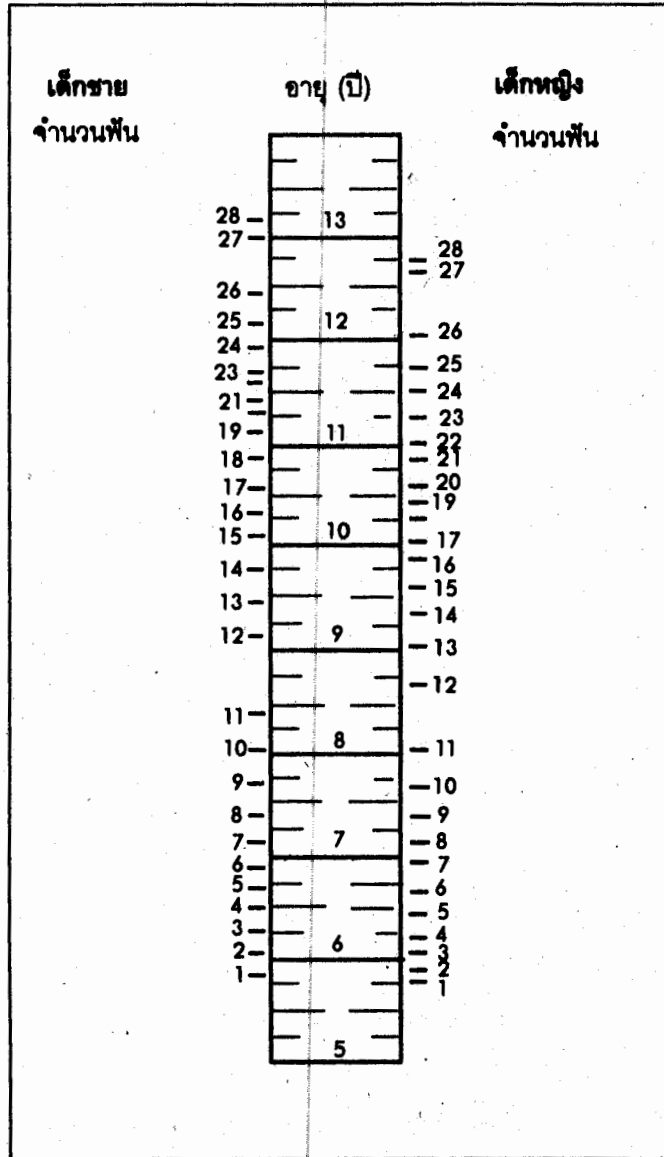
กระดูกของวัยเด็กตอนต้นจะมีความแข็งแรงมากขึ้น ในทุกช่วงอายุที่ผ่านมา โครงสร้างกระดูกของเด็กหญิงจะมีพัฒนาการที่ดีกว่าของเด็กชาย ขณะเดียวกันกล้ามเนื้อของวัยเด็กตอนต้นนี้จะใหญ่และแข็งแรง ทำให้มีน้ำหนักเพิ่มมากขึ้น แม้ว่าเด็กจะมีลักษณะที่ดูผอมมากกว่า ความสัมพันธ์ระหว่างกล้ามเนื้อเยื่อของแต่ละบุคคลย่อมมีความแตกต่างกันออกไป เด็กที่มีบุคลิกภาพแบบอ้วน (Endomorphy) จะมีไขมันมากกว่ากล้ามเนื้อ แต่เด็กที่มีลักษณะแบบนักกีฬาจะมีกล้ามเนื้อมากกว่าไขมัน ส่วนเด็กที่มีบุคลิกภาพแบบผอมบางจะมีทั้งกล้ามเนื้อและไขมันอยู่เพียงจำนวนน้อย

การที่เด็กมีกล้ามเนื้อเพิ่มและมีความแข็งแรงมากขึ้น ทำให้เด็กมีความรู้สึกว่ามีอาการเหนื่อยล้ามากกว่าเดิม แต่ความเหนื่อยล้าของเด็กดังกล่าวนี้ยังขึ้นอยู่กับสุขภาพของเด็กแต่ละคนอีกด้วย เช่น หลังจากที่เด็กหายเจ็บป่วยแล้ว เด็กจะมีความรู้สึกที่ตนเหนื่อยล้าได้ง่ายกว่าก่อนการเจ็บป่วย นอกจากนี้ วัยเด็กตอนต้นยังเป็นวัยที่เด็กชายมีกล้ามเนื้อและแข็งแรงมากกว่าเด็กหญิงในทุก ๆ ระดับอายุ

ฟัน

เมื่ออายุ 3-4 ขวบ ฟันน้ำนมจะเริ่มหลุดและมีฟันถาวรขึ้นมาแทนที่และจะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ ฟันถาวรจะมีจำนวน 32 ซี่ ดังภาพประกอบ.

ภาพที่ 6.2 การเปลี่ยนแปลงของฟันตั้งแต่อายุ 6-13 ปี



- การเปลี่ยนแปลงของฟัน

จำนวนฟันถาวรที่งอกออกมาเป็นเครื่องแสดงว่า เด็กชายและเด็กหญิงได้มีวุฒิภาวะทางเพศ วิธีการตรวจสอบดังกล่าวนี้เป็นวิธีที่ได้รับการยอมรับ เพราะฟันถาวรของเด็กจะขึ้นได้สมบูรณ์เมื่อเด็กอยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนต้นนี้เอง ซึ่งจะสามารถเห็นได้อย่างชัดเจนจากภาพที่ 6.2 ในภาพนี้เป็นผลการทดสอบจากกลุ่มนักเรียนในทวีปยุโรปตอนเหนือ จำนวน 12,000 คน พบว่าเมื่อเด็กได้เข้าสู่วัยรุ่น ฟันถาวรจะงอกขึ้นมาอย่างครบบริบูรณ์ ด้วยเหตุนี้เอง การรักษาสุขภาพของฟันเพื่อให้ฟันแข็งแรงและคงทนจึงเป็นเรื่องที่สำคัญ ควรต้องฝึกฝนให้เด็กได้รู้จักรักษาฟันมาตั้งแต่วัยเล็ก ๆ นอกจากการรักษาสุขภาพของฟันดังที่กล่าวมาแล้ว สิ่งที่จะสามารถช่วยให้ฟันมีสุขภาพที่สมบูรณ์ได้แก่การบริโภคอาหารที่เป็นประโยชน์ เพื่อช่วยรักษาฟันให้มีความแข็งแรงอีกด้วย

2.2 การเปลี่ยนแปลงอวัยวะในร่างกาย

การเปลี่ยนแปลงทางด้านระบบประสาท

การเปลี่ยนแปลงทางด้านระบบประสาท หมายถึง ลักษณะที่มีการเปลี่ยนแปลงทางสมองและระบบประสาททั้งหมดของร่างกาย การเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างของสมองและระบบประสาทจะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วงอายุก่อน 6 ปี โดยเฉพาะในระยะ 3-4 ปีแรกของชีวิต ลักษณะพัฒนาการของระบบประสาทดังกล่าวประกอบด้วย การเจริญเติบโตของเซลล์ที่ยังไม่มีวุฒิภาวะได้มีวุฒิภาวะขึ้น น้ำหนักสมองของทารกแรกเกิดจะหนัก $\frac{1}{4}$ ของน้ำหนักสมองของผู้ใหญ่ ครั้นเมื่ออายุ 9 เดือนจะมีน้ำหนักเป็น $\frac{1}{2}$ ของผู้ใหญ่ และเมื่ออายุได้ 2 ขวบ จะมีน้ำหนัก $\frac{3}{4}$ ของผู้ใหญ่

การเจริญเติบโตของส่วนสมองจะประกอบด้วยลักษณะสมองสองส่วน คือ ส่วนที่เรียกว่า ซีรีบรัม (Cerebrum) และ ส่วนที่เรียกว่า ซีรีเบลลัม (Cerebellum) สำหรับซีรีเบลลัมจะทำหน้าที่สำคัญในการวางท่าทาง หรือทำให้ร่างกายอยู่ในภาวะสมดุล ในเรื่องของสมองและระบบประสาทนี้จึงขึ้นอยู่กับอาหารที่เด็กได้รับประทานเข้าไป ถ้าเด็กได้รับประทานอาหารที่ไม่เหมาะสม จะมีผลทำให้สภาพของสมองไม่ดีขึ้นก็ได้

พัฒนาการของอวัยวะสัมผัส

อวัยวะที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับรับสัมผัสนี้มีหลายลักษณะ เช่น หู จมูก การลิ้มรส การสัมผัส สัมผัสทั้ง 5 จะมีผลต่อพัฒนาการของเด็กโดยตรง

- หู เด็กจะมีความสามารถในการได้ยินเสียงอย่างฉับพลันได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่ออายุได้ 2 เดือน เด็กจะมีกิจกรรมต่อเสียงแหลมมากกว่าเสียงอื่น เช่น เสียงเป่านกหวีด ผิวปาก

เสียงปรบมือ เสียงดังกระทบข้างฝา หรือเสียงซอคนที่กระทบกัน แต่เมื่ออายุ 2 เดือนไปแล้ว เด็กมีการตอบสนองต่อเสียงทุกอย่างได้

- ตา อวัยวะที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการเห็นนี้จะมีพัฒนาการที่รวดเร็วมากในระยะวัยเด็ก และสามารถจะทำหน้าที่ได้ในระดับเป็นที่น่าพึงพอใจตั้งแต่ในเดือนแรก ๆ ของชีวิต กล่าวคือเด็กจะมีพัฒนาการทางการประสานกันของกล้ามเนื้อในเดือนที่ 3 การมองเห็นนี้จะมีลักษณะที่ชัดเจนและสามารถเห็นความแตกต่างในสิ่งต่าง ๆ ได้ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากว่ากล้ามเนื้อตายังไม่แข็งแรงพอจึงมีผลทำให้บางครั้งการประสานสายตาของเด็กไม่ถูกต้อง โดยเฉพาะในช่วงระยะเวลาที่เด็กมีความเหนื่อยล้า หิว และกำลังร้องไห้ จึงยังคงเป็นเรื่องที่มีการถกเถียงกันอยู่มาก แต่มีความเชื่อกันประการหนึ่งว่า ในเดือนที่ 3 นี้ โคนส์ที่อยู่บนเรตินา (Retina) ได้รับการพัฒนาจึงทำให้ทารกสามารถมองเห็นสีต่าง ๆ ได้

- จมูกและการลิ้มรส การได้กลิ่นและการลิ้มรสนี้จะได้รับการพัฒนาเป็นอย่างดีมาตั้งแต่แรกเกิด และจะมีพัฒนาการที่ดีมากขึ้นไปอีกในระยะวัยเด็กอ่อน ฉะนั้น จึงมีผลทำให้เด็กปฏิเสธอาหารที่มีกลิ่นและรสที่ตนไม่ชอบในระยะต่อมาของชีวิต

- การสัมผัส เนื่องจากโครงสร้างทางผิวหนังของเด็กมีลักษณะที่บอบบาง และบนผิวหนังของเด็กประกอบด้วยอวัยวะที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับความรู้สึกอย่างมากมาย เช่น การสัมผัส ความกด ความเจ็บปวด และการรับความรู้สึกร้อนหนาว จึงมีผลทำให้เด็กมีปฏิกิริยาได้ตอบเมื่อมีสิ่งเร้ามาเข้า ซึ่งมีจำนวนที่สูงกว่าปกติ ผลที่ตามมาคือ เด็กจะมีความรู้สึกร้อน หนาว และเจ็บปวดอย่างรุนแรง การแสดงออกของเด็กจึงมีลักษณะการแสดงที่มากเกินไปจนความเป็นจริงหรือแสดงมากกว่าวัยที่ผ่านมา

การเปลี่ยนแปลงของต่อมโดยเฉพาะต่อมไทมัสและไพเนียล (The Thymus and Pineal Gland)

ต่อมไทมัสและต่อมไพเนียลนี้เชื่อกันว่าเป็นต่อมที่มีผลต่อพัฒนาการทางเพศต่อมไทมัสจะมี 2 ส่วน ทำหน้าที่ผลิตฮอร์โมนซึ่งจะมีอิทธิพลต่อต่อมเพศและระบบอวัยวะสืบพันธุ์ในช่วงระยะเวลาที่ยังอยู่ในวัยเด็กเล็ก ส่วนต่อมไพเนียลยังไม่ทราบหน้าที่แน่ชัด แต่เชื่อกันว่า ต่อมนี้อาจทำหน้าที่ผลิตฮอร์โมนที่เกี่ยวกับพัฒนาการทางเพศตั้งแต่เด็ก จนกระทั่งถึงระยะมีวุฒิภาวะทางเพศ (Puberty) ต่อมทั้งสองนี้เมื่ออยู่ในวัยผู้ใหญ่แล้วจะหมดหน้าที่การทำงาน

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2

จงเติมคำหรือข้อความลงในช่องว่าง

1. ความสูงของวัยเด็กตอนต้นจะเพิ่มเฉลี่ยประมาณปีละ.....นิ้ว ส่วนของวัยเด็กตอนปลายจะเพิ่มเฉลี่ยประมาณปีละ.....นิ้ว
2. ช่วงสุดท้ายของวัยเด็กตอนปลาย เด็กหญิงจะเจริญเติบโตเร็วกว่าเด็กชายประมาณ.....ปี
3. ความสูงของเด็กขึ้นอยู่กับ.....
4. น้ำหนักของเด็กที่เพิ่มขึ้นเนื่องจาก.....
5. ผลเสียของเด็กที่ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมได้ คือ.....
6. โดยปกติแล้วเด็กที่มีอายุ.....ขวบ จะเปลี่ยนรูปร่างจากอ้วนกลม ไม่มีเอว ออกแบบราบ ไหล่ลาด ท้องยื่น เป็นรูปร่างที่มองดูดีขึ้น
7. อวัยวะส่วนไหนของใบหน้าที่มีขนาดใหญ่ คือ ส่วน.....
8. โครงสร้างและการพัฒนาของกระดูกพบว่า เด็กหญิงจะมีพัฒนาการที่ดีกว่าเด็กชาย แต่เด็กชายจะมี.....ที่แข็งแรงและพัฒนาได้ดีกว่าเด็กหญิง
9. ฟันน้ำนมของเด็กจะเริ่มหลุดเมื่ออายุ.....ขวบ
10. การเปลี่ยนแปลงทางด้านสมองและระบบประสาทจะเกิดขึ้นก่อนอายุ.....ปี

3. พัฒนาการทางด้านสังคมในวัยเด็ก

3.1 พัฒนาการทางสังคมของวัยเด็กตอนต้น

ในวัยเด็กตอนต้นเป็นวัยของการเตรียมเข้าแก๊งส์ (Pregang) ในวัยนี้จึงเป็นวัยที่ควรได้รับการฝึกฝนประสบการณ์อย่างมีหลักการเพื่อที่จะช่วยให้เด็กสามารถเข้ากลุ่มได้ดีเมื่อเข้าสู่วัยเด็กตอนปลาย และเด็กที่รู้สึกสนุกสนานต่อการเข้ากลุ่ม จะมีผลทำให้ทัศนคติของเด็กคนนั้นเริ่มก่อตัวไปในทางที่สามารถจะพัฒนาการหรือปรับตัวให้เข้าสังคมต่อไปได้

พัฒนาการทางสังคมของเด็กจะเริ่มต้นมาจากพ่อแม่หรือบุคคลภายในครอบครัว หลังจากนั้นจึงเป็นการพัฒนาการทางสังคมกับบุคคลภายนอกครอบครัว สภาพของสังคมที่เด็กอยู่นั้นจึงมีผลต่ออารมณ์ของเด็กไม่น้อย นอกจากนั้น สภาพการอบรมเลี้ยงดูก็จะมีผลต่อการปรับ

ตัวในสังคม ซึ่งการวิจัยพบว่า เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยจะเป็นเด็กที่มีความสามารถในการปรับตัวได้ดีกว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบอัตตาธิปไตย และพัฒนาการทางสังคมนี้ยังรวมถึงผลที่ได้รับจากลำดับการเกิดของสมาชิกในครอบครัวอีกด้วย เพราะไม่ว่าพี่คนที่ 1 หรือพี่คนกลาง หรือน้องคนสุดท้าย หรือแม้แต่ลูกโอรสของครอบครัวจะมีผลต่อการปรับตัวให้เข้ากับสังคมทั้งสิ้น ฉะนั้น วัยเด็กตอนต้นจึงควรจะได้รับช่วยเหลือให้มีพัฒนาการที่ดีในสังคมต่อไปให้มากที่สุด

จุดเริ่มต้นของพัฒนาการทางสังคม

พฤติกรรมทางสังคมของวัยเด็กตอนต้นเริ่มเกิดขึ้นเมื่อเด็กอายุ 1 ขวบ แม้ว่าในระยะแรกของชีวิต เด็กไม่สามารถทำพฤติกรรมต่าง ๆ ได้สำเร็จก็ตาม แต่ประสบการณ์ที่เด็กได้รับนั้น จะมีผลต่อทัศนคติทางสังคมของเด็ก และรูปแบบของพฤติกรรมทางสังคมอย่างมากมาย

เมื่อเด็กอายุ 3 ปี การสังสรรค์กับผู้อื่นยังทำได้น้อย แต่เมื่ออายุมากกว่า 3 ปี เด็กจะเข้าสังคมมากขึ้นและมีอัตราเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วงอายุ 3-6 ปี ดังนั้น ช่วงอายุ 3-6 ปี นับว่าเป็นช่วงที่มีความสำคัญยิ่งสำหรับพัฒนาการทางสังคม เพราะจะเป็นการฝึกให้เด็กมีการเข้าสังคมในแบบที่ต้องการ เช่น ลักษณะการเป็นผู้นำ แต่เด็กบางคนอาจจะมีลักษณะอิสระ ลักษณะที่ปรากฏในวัยเด็กตอนต้นดังกล่าวนี้จะมีผลต่อพัฒนาการทางสังคมในระยะต่อมาของชีวิตอีกด้วย

ลักษณะพฤติกรรมทางสังคมของเด็กที่ได้รับการพัฒนาขึ้นมาได้จะมีลักษณะการเข้าสังคม 2 แบบคือ เด็กจะมีการเข้าร่วมกับสังคมเป็นอย่างดี (Social) และลักษณะที่สอง คือเป็นลักษณะที่ไม่มีการเข้าสังคม (Unsocial) และการต่อต้านสังคม (Antisocial) ซึ่งลักษณะทั้งหมดนี้เด็กจะมีการพัฒนาการสืบเนื่องไปในวัยต่อมา

ลักษณะพฤติกรรมทางสังคมที่ปรากฏ

ลักษณะพฤติกรรมทางสังคมของวัยเด็กตอนต้นประกอบด้วย

- การปฏิเสธ (negativism) การปฏิเสธหรือการต่อต้านอำนาจของผู้ใหญ่นี้จะเริ่มมาตั้งแต่วัยเด็กอ่อน เรื่องของการปฏิเสธนี้ แมคฟาร์ลัน (Macfarlane และคณะ, 1954) ได้อธิบายได้ว่า "การปฏิเสธเป็นเรื่องของเด็กที่มีความสนใจในสิทธิของตนเอง ต้องการปกป้องตนเอง และต้องการต่อต้านในสิ่งที่ได้รับความกดดันหรือความบีบคั้นที่มากเกินไป เด็กจะพยายามเรียนรู้วิธีการต่อต้านโดยการปฏิเสธ เพื่อให้การกระทำของตนได้รับผลสำเร็จมากขึ้น"

ในขณะที่เด็กอายุ 2-3 ปี เด็กเริ่มปฏิเสธสิ่งต่าง ๆ แต่เมื่ออายุ 3-4 ปี การปฏิเสธจะมีอัตราสูงสุด หลังจากนั้นการปฏิเสธดังกล่าวจะลดน้อยลง การแสดงออกของเด็กที่มีการปฏิเสธ คือ การใช้ภาษา การตอบสนองทางร่างกาย และบางครั้งอาจใช้ความเจียม สำหรับเด็กที่มีอายุมากจะมีการเสแสร้ง ทำเป็นไม่ได้ยินหรือไม่เข้าใจในคำถาม

- การเลียนแบบ (Imitation) ในระยะตอนต้นของชีวิตนั้นเด็กจะมีการเลียนแบบมาจากบิดามารดา ครั้นเมื่อเริ่มให้ความสนใจในเด็กอื่น เด็กจะมีการเลียนแบบการพูด กริยาท่าทาง และอารมณ์จากเด็กอื่น ขณะเดียวกันเด็กจะพยายามสร้างเอกลักษณ์ของตนเองให้เป็นที่ประทับใจต่อผู้อื่น โดยปกติแล้วเด็กจะไม่มี การเลียนแบบจากผู้ที่มีสัมพันธ์ด้วยทุกคน แต่จะเลียนแบบจากผู้ที่มีสัมผัสตัวเขาอย่างนุ่มนวล หรือเลียนแบบจากผู้ที่เขาต้องการจะเลียนแบบด้วย ตัวอย่างเช่น ถ้าเด็กพบว่ามารดา มีความสัมพันธ์หรือมีการปฏิบัติต่อตนซึ่งทำให้เกิดความพึงพอใจ เด็กจะเลียนแบบมารดาในการพูดหรือกริยาท่าทาง และมีการยอมรับในความสนใจและคุณค่าของมารดาต่าง ๆ มาสร้างเป็นความสนใจและเป็นคุณค่าของตนอีกด้วย

- การแข่งขัน (Rivalry) ความต้องการที่จะแข่งขันของเด็กนั้นจะเป็นลักษณะที่ว่า ตนต้องดีกว่าหรือเหนือกว่าบุคคลอื่น ซึ่งจะเริ่มปรากฏเมื่อเด็กอายุได้ 4 ขวบ การแข่งขันจะเกิดขึ้นในครอบครัวที่มีพี่น้องริษยากัน จากการศึกษาพบว่า การแข่งขันของเด็กนั้นจะเกิดขึ้นทั้งเด็กหญิงและเด็กชาย และการแข่งขันในระหว่างพี่น้องเพิ่มมากขึ้นถ้าบิดามารดาให้ความสนใจหรือมีความชื่นชมในเด็กคนใดคนหนึ่งเป็นพิเศษ

- การก้าวร้าว (Aggression) ความก้าวร้าวเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเมื่อเด็กมีความคับข้องใจ เด็กจะก้าวร้าวมากขึ้นเมื่อเด็กต้องการอำนาจหรือต้องการเป็นใหญ่ ตามหลักการแล้วเด็กชายจะก้าวร้าวมากกว่าเด็กหญิง และเด็กที่มีชื่อเสียงเป็นผู้นำจะมีการแสดงความก้าวร้าว โดยการเล่น ส่วนเด็กที่ไม่มีชื่อเสียงจะมีแนวโน้มในเรื่องการแสดงออกความก้าวร้าวกับบุคคลโดยตรง และเมื่อเด็กมีอายุ 4-5 ปี เด็กจะมีการแสดงออกอย่างก้าวร้าวโดยทางวาจามากกว่าแสดงออกโดยทางร่างกาย สำหรับเด็กเล็กจะแสดงออกโดยการร้องไห้

- การทะเลาะวิวาท (Quarrelling) เมื่อเกิดการทะเลาะวิวาท เด็กจะมีการแสดงออกโดยการนำเอาของเล่นของตนที่เด็กคนอื่นกำลังเล่นอยู่กลับคืนมา และจะมีการทำลายสิ่งของของเด็กคนอื่นได้เล่นอยู่ บางครั้งอาจมีการเตะ การตี หรือการกัด แม้แต่การร้องไห้ก็จะปรากฏขึ้นได้

เช่นกัน ฉะนั้น การทะเลาะวิวาทของเด็กจะเกิดขึ้นได้เมื่อเด็กมีความขัดแย้งกัน เช่นการแย่งของเล่นกันเอง ซึ่งเรื่องทะเลาะวิวาทนี้จะพบมากที่สุดในช่วงที่น้องที่อยู่ในครอบครัวเดียวกัน

เด็กที่อายุ 3 ปี จัดว่าเป็นวัยของการทะเลาะวิวาท หลังจากนั้นเมื่อเด็กอายุมากกว่า 3 ปีไปแล้ว เด็กจะมีการปรับตัวทางสังคมซึ่งมีผลทำให้การทะเลาะวิวาทของเด็กลดน้อยลง จากการศึกษาในเรื่องการทะเลาะวิวาทนี้พบว่า เด็กชายจะมีการทะเลาะวิวาทมากกว่าเด็กหญิง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงระยะเวลาที่เด็กมีการรวมกลุ่มกัน เด็กที่มาจากครอบครัวที่มีระดับทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำมักจะมีการทะเลาะวิวาทมากกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูง ยิ่งไปกว่านั้น จากการศึกษายังพบต่อไปอีกว่า เด็กยังมีโอกาสเข้าร่วมสังคมมากเท่าใด โอกาสที่จะมีการทะเลาะวิวาทจะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งในเรื่องของการทะเลาะวิวาทนี้นับว่ามีประโยชน์ไม่น้อยสำหรับเด็ก เพราะการทะเลาะวิวาทจะเป็นวิธีการที่สอนให้เด็กรู้จักปฏิบัติและมีการปรับตัวเพื่อที่จะอยู่ในสังคมต่อไป

- **การร่วมมือกัน (Cooperation)** วัยเด็กช่วงนี้จะเป็นวัยที่มีการยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (Ego-centered) และวัยของการทะเลาะวิวาท จึงทำให้ความสามารถในการร่วมมือกัน โดยเฉพาะในเรื่องการเล่นนั้นมีน้อยมาก เพราะฉะนั้น สิ่งที่เด็กจะสามารถทำได้คือการเล่นกับตัวเองเป็นส่วนใหญ่ และเมื่ออายุของเด็กได้ 3 ปีไปแล้ว เด็กจะสามารถเล่นด้วยกันและมีกิจกรรมกลุ่มบ่อยครั้ง และจะใช้ระยะเวลานานขึ้นตามลำดับ

- **ความเห็นแก่ตัว (Selfishness)** ความเห็นแก่ตัวของเด็กจะปรากฏสูงสุดเมื่ออายุ 4-6 ปี ซึ่งลักษณะความเห็นแก่ตัวของเด็กนั้นได้เกิดขึ้นตั้งแต่แรกเกิดแต่ยังไม่รุนแรงเท่าใด ความเห็นแก่ตัวของเด็กนั้น เป็นผลมาจากเด็กยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (Egocentric) ต้องการให้ตนเป็นใหญ่ ต้องการจะได้ทุกสิ่งทุกอย่างและจะเริ่มคลายความเห็นแก่ตัวลงเมื่อเด็กได้เข้ากลุ่มสังคม ต้องการที่จะเล่นกับเพื่อน เด็กจึงเกิดการเรียนรู้ และในที่สุดจะค่อยลดความเห็นแก่ตัวลงตามลำดับ

- **ความเห็นอกเห็นใจ (Sympathy)** ความเห็นอกเห็นใจเป็นความปรารถนาของเด็กที่จะเข้าใจในความรู้สึกและอารมณ์ของผู้อื่น โดยทั่วไปแล้ว เด็กอายุ 3 ปี จะแสดงความเห็นอกเห็นใจต้องการที่จะเข้าใจในความรู้สึกและสภาพอารมณ์ของผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน ตัวอย่างเช่น เด็กช่วยหยิบสำลีและชุปไอศกรีมมาให้มารดาเมื่อโดนมีดบาด ในบางครั้งเด็กวิ่งเข้าไปช่วยเด็กอื่นที่หกล้ม เป็นต้น

ฉะนั้น การแสดงออกซึ่งความเห็นอกเห็นใจของวัยเด็กตอนต้นนี้ จะมีการแสดงออกโดยการพยายามให้ความช่วยเหลือผู้อื่น โดยการเคลื่อนย้ายสิ่งของที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน หรือคอยปกป้องเหตุการณ์ต่าง ๆ ไม่ให้เกิดความเดือดร้อน โดยการบอกกล่าวหรือการตักเตือนผู้อื่นให้รู้ถึงความเดือดร้อนนั้น ๆ อย่างไรก็ตาม ในบางครั้งเด็กอาจจะไม่มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นเลยก็ได้ ซึ่งเด็กจะมีการแสดงออกโดยการหัวเราะเยาะ หรือหัวเราะด้วยความสนุกสนาน ร่าเริงเมื่อผู้อื่นได้รับความเดือดร้อน

เพื่อนในวัยเด็กตอนต้น

ในระหว่างที่เด็กอายุ 2-3 ปีนั้น เด็กรู้สึกเกิดความกระวนกระวายใจเมื่อคบเพื่อน เพราะยังอยู่ภายใต้ขอบเขตของผู้ใหญ่กำหนด และในวัยนี้เด็กเริ่มสนใจเพื่อน และพยายามที่จะร่วมอยู่ในกลุ่ม จากลักษณะดังกล่าวนี้เองเป็นจุดเริ่มต้นของพัฒนาการทางสังคม

เพื่อนของวัยเด็กจะมีจำนวนจำกัดและแตกต่างกันออกไปในเด็กแต่ละคน แต่ส่วนใหญ่แล้ว เพื่อนของเด็กวัยนี้จะประกอบด้วยสมาชิกในครอบครัว พี่น้อง และเด็กอื่น ๆ ที่เป็นเพื่อนบ้าน จะเห็นได้ว่าเด็กที่มาจากครอบครัวใหญ่จะมีเพื่อนมากกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวเล็ก และเด็กที่มีโอกาสไปโรงเรียนไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนอนุบาลหรือสถานเลี้ยงเด็กก็ตาม จะมีเพื่อนมากกว่าเด็กที่เติบโตอยู่ในบ้าน

ความสัมพันธ์ในเรื่องการเล่นของเด็กขณะที่อยู่ในครอบครัวนั้นจะมีความสำคัญต่อบทบาทในการปรับตัวนอกบ้านของเด็ก เด็กที่มีเพื่อนซึ่งมีวุฒิภาวะระดับเท่ากันและมีอายุใกล้เคียงกันจะมีส่วนช่วยให้ปรับตัวในสังคมได้ดี และในการเลือกคบเพื่อนของเด็กในวัยนี้จะไม่มีการเลือกคบเพื่อนตามสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม

ในวัยเด็กตอนต้นนี้ เด็กจะคบเพื่อนคนหนึ่งได้ในช่วงระยะเวลาที่สั้น ๆ เท่านั้น จากการศึกษาพบว่า ในระยะ 10 สัปดาห์เด็กชายจะเปลี่ยนเพื่อนมากกว่าเด็กหญิง และระยะเวลาที่มีการเปลี่ยนเพื่อนนั้นจะอยู่ในระหว่าง 4-6 สัปดาห์ ในเรื่องของการคบเพื่อนจะมีพัฒนาการต่อไปจนกระทั่งถึงวัยผู้ใหญ่

การคบเพื่อนจะมีผลต่อการยอมรับทางสังคม เมื่อเด็กเริ่มเล่นกับเพื่อนนั้น การยอมรับหรือการไม่ยอมรับเพื่อนจะเริ่มปรากฏขึ้น การที่เด็กได้รับการยอมรับจากเพื่อนจะก่อให้เกิดความมั่นคงในการเข้ากลุ่มต่อไป โดยทั่วไปเด็กหญิงจะเป็นที่ยอมรับของกลุ่มเพื่อนทั้งสองเพศมากกว่าเด็กชาย และเด็กที่ฉลาดมักจะเป็นที่ยอมรับมากกว่าเด็กที่ไม่ค่อยฉลาด ส่วนเด็กที่ไม่เป็นที่ยอมรับของกลุ่มเพื่อนนั้นจะมีพฤติกรรมก้าวร้าว ปรากฏจากความรับผิดชอบ ถอยหนีต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ และปรากฏจากความมั่นคงทางอารมณ์ รวมทั้งอาจจะมีผลทำให้บุคลิกภาพของเด็กผิดปกติได้

3.2 พัฒนาการทางสังคมของวัยเด็กตอนปลาย

วัยเด็กตอนปลายได้ชื่อว่าเป็นวัยของการเข้าแก๊งส์ (Gang age) เนื่องจากว่าเด็กวัยนี้ชอบทำกิจกรรมเป็นกลุ่ม ยอมรับสมาชิกในกลุ่ม ฉะนั้น พัฒนาการทางสังคมของวัยเด็กตอนปลายจะเปลี่ยนแปลงไปจากพัฒนาการของวัยเด็กตอนต้น ซึ่งยึดเอาตนเองเป็นศูนย์กลาง เห็นแก่ตัวเปลี่ยนมาเป็นลักษณะที่ว่า มีการสร้างกลุ่มเพื่อนขึ้นมาเพื่อให้เพื่อนยอมรับตนเองเป็นสมาชิก ฉะนั้นเด็กที่เริ่มมีอายุมากขึ้นจึงไม่ชอบเล่นภายในครอบครัวของตนเอง หรือไม่ต้องการกระทำกิจกรรมใด ๆ ที่มีบุคคลในบ้านเป็นผู้คอยให้ความช่วยเหลือ ถ้าเด็กมีเพื่อนจำนวน 1-2 คน เด็กก็จะไม่พอใจ เพราะเด็กต้องการมีเพื่อนเป็นกลุ่มใหญ่ ซึ่งถ้ามีเพื่อนเป็นกลุ่มใหญ่แล้วจะทำให้เด็กมีความรู้สึกสนุกสนานในการเล่น ไม่ว่าจะเป็นการเล่นเกมต่าง ๆ หรือถ้าเพื่อนเล่นเกมต่าง ๆ แล้วจะมีความรู้สึกตื่นเต้นกับเพื่อนที่เล่นเกมสนั้นด้วย

ลักษณะการเข้าร่วมกลุ่ม

การเข้าร่วมกลุ่มของวัยเด็กตอนปลายประกอบด้วยการเล่นเป็นกลุ่มใหญ่ และการเข้ากลุ่มนี้มีความสำคัญมาก เพราะวัยนี้เป็นวัยที่เด็กปรารถนาได้รับการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน และการเข้ากลุ่มดังกล่าวจึงเป็นรากฐานของพัฒนาการทางสังคมในวัยรุ่นต่อไป เพื่อนของเด็กวัยนี้นอกจากจะเป็นเพศเดียวกันแล้ว จำนวนเพื่อนในกลุ่มของเด็กอาจจะเริ่มต้นด้วยจำนวนเพียง 3-4 คน และมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ โดยทั่วไปกลุ่มของเด็กชายมักจะมีจำนวนมากกว่าของเด็กหญิง การเข้ากลุ่มของวัยเด็กตอนปลายนี้จะไม่เป็นกิจกรรมที่สร้างความรำคาญให้แก่บุคคลอื่น เช่น การลักขโมย การสูบบุหรี่ เป็นต้น แต่กิจกรรมของวัยเด็กตอนปลายจะเป็นลักษณะกิจกรรมที่ใช้เวลาไปในการพูด การเล่นเกม การสร้างสิ่งของและการเล่นในสิ่งต่าง ๆ มากกว่า

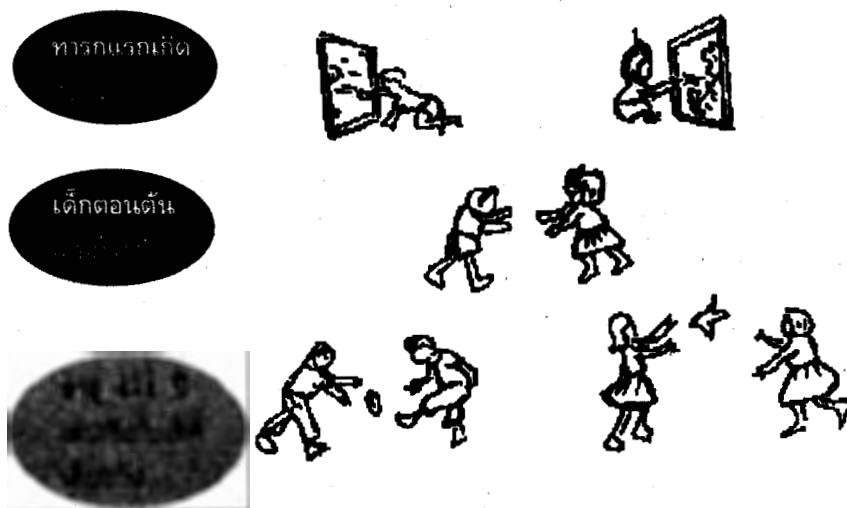
กิจกรรมของกลุ่มเด็กจะแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับสภาพทางสังคมและระดับทางสังคมเด็ก ความสนใจในเกมกีฬา การสำรวจชุมชน ในบางครั้งกิจกรรมของเด็กตอนปลายนี้อาจจะเป็นลักษณะของการปรับตัวในการพูดและการกินอีกด้วย

อิทธิพลของกลุ่มเพื่อน (GANG) จะมีผลต่อเด็กมาก เพราะการเข้ากลุ่มจะช่วยทำให้เด็กมีความมั่นคงทางจิตใจ เด็กจะเริ่มเป็นสมาชิกภายในกลุ่ม มีการเลียนแบบในเรื่องเครื่องแต่งกาย ความคิดเห็น และพฤติกรรมต่าง ๆ ตามมาตรฐานของกลุ่ม ในระยะนี้เอง เด็กจะมีความคิดเห็นที่ขัดแย้งกับครอบครัวอีกด้วยซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากอิทธิพลของกลุ่มนั่นเอง

ลักษณะของการคบเพื่อน

เพื่อนของวัยเด็กตอนปลายนี้จะเป็นการเลือกคบเพื่อนที่มีเพศเดียวกันกับตน และในวัยเด็กตอนปลายนี้จะมีความรู้สึกที่เป็นศัตรูกับเพศตรงกันข้าม และจะเพิ่มมากขึ้นเมื่อเข้าสู่ระยะก่อนวัยรุ่นวัยสาว ดังภาพที่ 6.3 ซึ่งแสดงลักษณะการเล่นของวัยเด็กตอนต้นและวัยเด็กตอนปลายในระหว่างเพศเดียวกันและเพศตรงกันข้าม

ภาพที่ 6.3 ลักษณะการเล่นกับเพื่อนของเด็ก



การเลือกคบเพื่อนในวัยเด็กตอนปลาย มีปัจจัยหลายอย่างที่ทำให้เด็กต้องเลือกคบเพื่อน คือ เด็กจะเลือกคบเพื่อนที่อยู่ในโรงเรียนเดียวกัน ห้องเรียนเดียวกัน ระดับชั้นเรียนเหมือนกัน ลักษณะทางบุคลิกภาพก็จะมีผลต่อการเลือกคบเพื่อน เด็กจะเลือกคบเพื่อนที่มีเชื้อชาติเดียวกัน มีสถานภาพทางสังคมใกล้เคียงกัน มีศาสนาที่เหมือนกัน เป็นต้น

ในการปฏิบัติต่อเพื่อนนี้ เด็กที่มีอายุมากกว่าจะเป็นผู้ริเริ่มตั้งกลุ่มขึ้นมาและสมาชิกในกลุ่มจะมีความรู้สึกมั่นคงขึ้น ขณะเดียวกันเด็กบางรายอาจแยกตัวเองออกจากกลุ่ม หรือเด็กที่ไม่มีกลุ่มจะพยายามทำทุกวิถีทางเพื่อให้ตนสามารถเข้าร่วมอยู่ในกลุ่มนั้นให้ได้เพื่อให้เพื่อนในกลุ่มยอมรับตนอีกด้วย

ผู้นำของวัยเด็กตอนปลายนี้จะเป็นผู้นำที่มีลักษณะตามอุดมคติของกลุ่ม คือ เด็กชายจะต้องมีรูปร่างดี มีท่าทางดี และมีลักษณะเด่นเหนือกว่าบุคคลอื่น ๆ นอกเหนือจากนั้นทั้งเด็กชายและเด็กหญิงจะมีลักษณะเป็นผู้นำได้จะต้องเป็นผู้ที่ฉลาด มีความสามารถ มีความเป็นประชาธิปไตย เชื่อมมั่นในตนเอง พุดเก่ง มีอารมณ์ที่มั่นคง มีความสามารถเป็นนักกีฬา รวมทั้งมีความสามารถรู้และยอมรับในความปรารถนาของเพื่อนคนอื่น ๆ ด้วย

3.2.3 ผลของการได้รับการยอมรับจากสังคม

เด็กที่ฉลาดและมีความสามารถอย่างใดอย่างหนึ่ง จะเป็นที่ยอมรับของกลุ่มเพื่อนได้ง่ายแต่ถ้าจะมีเด็กฉลาดหรือเด็กที่มีความสามารถบางรายไม่ปรารถนาที่จะเข้าอยู่ในกลุ่มเพื่อน ทำให้เด็กเหล่านี้มีการแยกตัวออกไปอย่างจงใจ (Voluntary isolate) ขณะเดียวกัน จะมีเด็กปกติบางคนที่มีความรู้สึกว่าจะต้องการที่จะเข้าร่วมกลุ่มเพื่อน แต่เพื่อนก็ไม่ยอมรับ ลักษณะของเด็กที่เผชิญกับเหตุการณ์ดังกล่าวนี้จะมีการแยกตัวออกไปอย่างไม่จงใจ (Involuntary isolate)

จากการศึกษาในเรื่องของการยอมรับทางสังคมของวัยเด็กตอนปลายพบว่า เด็กที่กลุ่มยอมรับนั้น จะมีความสุข ยิ้มบ่อยครั้ง เข้าทำงานหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ในกลุ่มด้วยความเต็มใจ ไม่ก้าวร้าว และมีลักษณะที่ยึดถือเอากลุ่มเป็นใหญ่มากกว่าที่จะเอาแต่ใจตัวเอง

ส่วนเด็กที่ไม่เป็นที่ยอมรับของสังคมนั้นจะมีลักษณะที่เจ็บขริบ แยกตัวออกไปอยู่ตามลำพัง ก้าวร้าว และมีปัญหาเกี่ยวกับเด็กคนอื่น ๆ ไม่ชอบยุ่งเกี่ยวกับเพื่อนฝูงหรือเด็กอื่นใดเลย

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 3

1. จงเติมคำหรือข้อความให้สมบูรณ์

1.1 วัยเด็กตอนต้นเป็นวัยของการเตรียมตัวในด้านการเข้ากลุ่ม จึงควรต้องจัด.....
.....เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการทางสังคมที่ดีในอนาคต

1.2 พัฒนาการทางสังคมของเด็กจะเริ่มมาจาก.....เสมอ

1.3 ลักษณะพฤติกรรมทางสังคมของเด็กจะได้รับการพัฒนาเป็น 2 แบบ คือ

1.3.1 Social คือ.....

1.3.2 Unsocial คือ ไม่มีการเข้าสังคม

Antisocial คือ.....

1.4 สาเหตุที่ทำให้เด็กปฏิเสธ คือ.....

- 1.5 บุคคลที่เด็กจะเลียนแบบ คือ.....เป็นคนแรก
2. ให้เลือกคำตอบที่ถูกต้องเพียงคำตอบเดียวและทำเครื่องหมาย ✓ ลงหน้าข้อความนั้น ๆ
- 2.1 ความต้องการที่จะให้ตนดีกว่าหรือเหนือกว่าผู้อื่น เรียกลักษณะพฤติกรรมทางสังคมแบบนี้ว่าอะไร
- | | |
|-------------------|-------------------|
| ก. การทะเลาะวิวาท | ข. การก้าวร้าว |
| ค. การแข่งขัน | ง. ความเห็นแก่ตัว |
- 2.2 คุณแม่โดนมัดเท้ากับข้าวขาดนิ้วมือ ลูกสาวรีบวิ่งไปเอาสำลีมาให้ ลักษณะเช่นนี้เรียกว่าอะไร
- | | |
|-------------------|---------------------|
| ก. การร่วมมือกัน | ข. ความก้าวร้าว |
| ค. ความเห็นแก่ตัว | ง. ความเห็นอกเห็นใจ |
- 2.3 เด็กหญิง ก. และเด็กหญิง ข. เล่นด้วยกันไม่ได้เลย ลักษณะเช่นนี้แสดงว่าขาดสิ่งใด
- | | |
|-------------------|---------------------|
| ก. ความร่วมมือกัน | ข. ความเห็นอกเห็นใจ |
| ค. การเลียนแบบ | ง. ความก้าวร้าว |
- 2.4 บุคคลที่จะมีส่วนช่วยในการพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคมภายนอกครอบครัวคือใคร
- | | |
|--------------------|-----------------|
| ก. บิดามารดา | ข. ครู |
| ค. บิดามารดาและครู | ง. ครูและเพื่อน |
- 2.5 ลักษณะการเข้าร่วมกลุ่มของวัยเด็กตอนปลายจะมีลักษณะแบบใด
- | | |
|----------------|------------------------|
| ก. เพศเดียวกัน | ข. กลุ่มใหญ่ |
| ค. คนละเพศ | ง. มีจำนวนเพียง 3-4 คน |
- 2.6 ผลประโยชน์ของการเข้ากลุ่มของเด็กคือข้อใด
- | | |
|--------------------------------|------------------------|
| ก. ทำให้เกิดความมั่นคงทางจิตใจ | ข. แก้ปัญหาได้ |
| ค. เรียนดีขึ้นกว่าเดิม | ง. พัฒนาทางสังคมดีขึ้น |
- 2.7 ผู้นำของกลุ่มเด็กชายตอนปลายจะไม่ตรงกับลักษณะในข้อใด
- | | |
|--------------|-----------------------------|
| ก. รูปร่างดี | ข. มีอารมณ์ที่มั่นคง |
| ค. ทำทางดี | ง. มีลักษณะเด่นเหนือผู้อื่น |
- 2.8 เด็กฉลาดที่จิตใจแยกตนเองออกจากกลุ่ม เรียกว่าอะไร
- | | |
|----------------------|------------------------|
| ก. Voluntary isolate | ข. Involuntary isolate |
|----------------------|------------------------|

4. พัฒนาการทางด้านภาษาของวัยเด็ก

พื้นฐานการพูดของเด็กเริ่มปรากฏขึ้นตั้งแต่วัยเด็กอ่อน และพัฒนาการทางการพูดดังกล่าวจะส่งผลต่อการพูดในวัยต่อมา พัฒนาการทางการพูดของวัยเด็กตอนต้นจึงนับว่าเป็นช่วงที่มีความสำคัญ (Critical period) ช่วงหนึ่ง การพูดนั้นจะเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งของการสื่อสารในสังคม เด็กอาจจะสื่อสารโดยการใช้คำพูดอย่างสั้น ๆ และคำพูดของเด็กที่พูดออกมานั้นจะเข้าใจกันในระหว่างเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกันแต่ผู้ใหญ่มักจะไม่ได้เข้าใจในการพูดของเขาก็ได้

งานที่สำคัญในเรื่องการเรียนรู้เกี่ยวกับการใช้คำพูดนั้น จะประกอบด้วย การสร้างความเข้าใจ การรู้จักและเข้าใจคำศัพท์เพิ่มมากขึ้น การรวมเอาคำหลาย ๆ คำเข้าด้วยกันเป็นประโยคใหม่ขึ้นมา รวมทั้งการออกเสียงของเด็กอีกด้วย

ความเข้าใจ

ในการที่เด็กสามารถสื่อสารติดต่อกับผู้อื่นได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่เด็กจะต้องเข้าใจในสิ่งที่เด็กได้กล่าวออกมาเสียก่อน ซึ่งจะเห็นได้อย่างชัดเจนจากเด็กหูหนวก เขาไม่สามารถถ่ายทอดความเข้าใจของเขาออกมาได้ เพราะเขาไม่ได้ยินเสียงใด ๆ เมื่อเขาไม่เข้าใจผลที่ตามมาคือเด็กหูหนวกเหล่านี้จะมีการแยกตัวออกไป

โดยปกติ เด็กจะมีความเข้าใจเกี่ยวกับคำต่าง ๆ ได้โดยการแสดงออกทางสีหน้าและลักษณะท่าทาง นอกจากนั้น ความเข้าใจของเด็กยังขึ้นอยู่กับการฟัง โดยจะเห็นได้จากเด็กที่มาจากครอบครัวเพียงคนเดียวกับครอบครัวที่มีพี่น้องจำนวนหลายคน ซึ่งพบว่า เด็กที่มาจากครอบครัวที่มีพี่น้องเพียงคนเดียวนั้นจะมีความตั้งใจในการฟังมากกว่าครอบครัวที่มีจำนวนพี่น้องหลายคน ยิ่งไปกว่านั้น เด็กที่มีระดับสติปัญญาสูงจะมีความตั้งใจในการฟังมากกว่าเด็กที่มีระดับสติปัญญาต่ำ และสิ่งที่จะช่วยทำให้เด็กเกิดความเข้าใจได้ดีมากยิ่งขึ้น คือ การฟังวิทยุ หรือการดูโทรทัศน์ เพราะสิ่งเหล่านี้จะมีผลต่อพัฒนาการทางความเข้าใจ

ความเข้าใจในเรื่องคำศัพท์จะเพิ่มมากขึ้นตามอายุ การที่เด็กจะเข้าใจและรู้ความหมายของคำศัพท์ได้ จะต้องอาศัยการรวบรวมเอาคำอื่น ๆ เข้ามาผสมผสานกัน ใช้ท่าทางและการแสดงออกทางใบหน้าเข้าช่วย จะทำให้เด็กเข้าใจได้ง่าย ความเข้าใจของเด็กจะดีขึ้นก็ต่อเมื่อเด็กได้มีโอกาสรับฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ และการพูดคุยกับบุคคลทั่ว ๆ ไป จึงจะช่วยให้เด็กมีความเข้าใจในเรื่องคำศัพท์ได้ดียิ่งขึ้น

การจดจำคำศัพท์

คำศัพท์ของเด็กจะเพิ่มและเด็กจะมีการจดจำได้อย่างรวดเร็วจากการสอนของครู ในระยะที่เด็กได้เริ่มเรียนรู้คำศัพท์และความหมายของคำ เด็กจะเกิดความสงสัยในสิ่งที่เขาได้เรียนไป ทำให้มีคำถามอยู่ตลอดเวลา เพราะเด็กได้เรียนรู้และจดจำความหมายใหม่ ๆ เพิ่มมากขึ้น รวมทั้งคำที่ออกเสียงเหมือนกันแต่มีความหมายต่างกันอีกด้วย

ในระยะแรกความสามารถของเด็กในการใช้คำศัพท์จะเป็นคำที่ใช้ทั่ว ๆ ไป ซึ่งมีลักษณะอย่างเช่น การใช้คำว่า ขอบใจ เสียใจ เป็นต้น และเมื่ออายุ 5 ขวบ เด็กสามารถเรียกชื่อคำต่าง ๆ ได้โดยไม่ผิดพลาด แต่ในเรื่องของการอ่านจากตัวหนังสือเด็กจะยังคงมีปัญหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำศัพท์ที่ยาก ๆ เช่น โคตรเพชร เด็กอาจจะพูดออกมาว่า “โค-ตร-เพชร” และจะถามต่อทันทีว่า คำนี้มีความหมายว่าอย่างไร เป็นต้น

ในช่วงระยะวัยเด็กตอนปลาย เด็กจะเรียนรู้คำศัพท์เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วโดยการศึกษาในโรงเรียน การอ่าน การฟังบุคคลอื่น การฟังวิทยุ การดูโทรทัศน์ ซึ่งเด็กจะเรียนรู้คำศัพท์ต่าง ๆ ได้โดยการพูดและการเขียน

วัยเด็กตอนปลายนี้ เด็กจะเรียนรู้ความหมายของคำที่เคยเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น เช่น คำว่า “ขัน” เดิมที เด็กคิดว่า “ขัน” คือ ขันน้ำ แต่ต่อมาเด็กจะมีการเรียนรู้คำเพิ่มมากขึ้น จากขันน้ำ กลายเป็น “ไก่ขัน” ซึ่งหมายความว่า ไก่ส่งเสียงออกมานั่นเอง ลักษณะดังกล่าวจึงเป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่า เด็กจะเรียนรู้คำใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นอยู่ตลอดเวลา ผลที่ได้จากการศึกษาเด็กพบว่า เด็กที่มาจากครอบครัวที่พ่อแม่ได้รับการศึกษาดีจะเรียนรู้คำศัพท์มากกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่พ่อแม่ได้รับการศึกษาน้อย ส่วนเด็กหญิงจะสร้างและเรียนรู้คำศัพท์ต่าง ๆ ได้ดีกว่าเด็กชาย

ลักษณะที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งสำหรับการใช้คำศัพท์ของเด็กวัยตอนปลายนี้ นั่นคือ วัยเด็กตอนปลายจะสร้างคำที่มีความหมายเฉพาะ และมีการใช้คำศัพท์สแลงต่าง ๆ อีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กที่มีโอกาสได้รับการเรียนคำศัพท์ดังกล่าวมาจากเด็กที่มีอายุมากกว่า

การออกเสียง

โดยปกติแล้ว ในเรื่องของการออกเสียงนั้น เด็กสามารถออกเสียงได้ดีเป็นลำดับ และการออกเสียงของเด็กในบางครั้งจะมีการเน้นเป็นพิเศษในคำใดคำหนึ่ง และจากการศึกษาพบว่า ในปัจจุบันนี้เด็กสามารถออกเสียงได้ดีกว่าเด็กสมัยก่อน เพราะว่าเด็กสมัยนี้ได้มีโอกาสฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์มากกว่าสมัยก่อน ยิ่งไปกว่านั้น การออกเสียงของเด็กในช่วงนี้จะมีความยุ่งยาก โดย

เฉพาะอย่างยิ่งการออกเสียงตัว "ส" เด็กมักจะมีการออกเสียงเป็นตัว "ซ" เสมอ ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้เด็กจะค่อยมีพัฒนาการที่ดีขึ้นตามลำดับ

- วัยเด็กตอนปลายนี้เด็กจะมีการออกเสียงได้อย่างถูกต้อง แม้ว่าในระยะเริ่มแรกที่เด็กออกเสียงใหม่ ๆ นั้นอาจจะมีการออกเสียงที่ผิดพลาด แต่จากการที่เด็กได้มีโอกาสรับฟังเพียง 1-2 ครั้งเท่านั้น เด็กจะมีความสามารถออกเสียงได้อย่างถูกต้อง ซึ่งจากการศึกษาพบว่า เด็กที่มาจากกลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำจะมีการอ่านออกเสียงที่ผิดพลาดมากกว่าเด็กที่มาจากสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมดี

การสร้างประโยค

เมื่อเด็กอายุ 2-3 ขวบ เด็กจะมีความสามารถในการพูดประโยคสั้น ๆ ได้ ซึ่งประโยคที่สั้น ๆ นี้ประกอบด้วยคำเพียง 3-4 คำเท่านั้น คำเหล่านั้นจะเป็นคำนาม และมีลักษณะที่ขาดกริยาหรือขาดการเชื่อมโยงเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งลักษณะดังกล่าวเป็นลักษณะที่แสดงให้เห็นว่าการพูดของเด็กยังพัฒนาไม่สมบูรณ์

อย่างไรก็ตาม เมื่อเด็กอายุ 3 ปี ประโยคที่เด็กพูดได้จะประกอบด้วยคำ 6-8 คำ ประโยคจะมีความยาวขึ้น เมื่ออายุ 6 ปี เด็กจะสามารถใช้ประโยคที่ยาวและมีลักษณะได้หลายลักษณะ ซึ่งในเรื่องนี้มีการค้นพบว่า เด็กที่ฉลาดและเป็นเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีและสภาพสังคมสูง จะเป็นเด็กที่มีความสามารถในการพูดได้เป็นประโยคที่ยาว ๆ และซับซ้อน รวมทั้งเด็กเหล่านี้จะมีโครงสร้างของประโยคถูกต้องและดีกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวซึ่งมีสภาพแวดล้อมไม่ดี และจากการศึกษาพบต่อไปอีกว่า เด็กในสมัยปัจจุบันสามารถพูดเป็นประโยคยาวได้มากกว่าเด็กสมัยก่อน

ลักษณะการพูดของเด็กบางคนนั้น อาจจะมีการพูดได้ไม่ถูกต้องจะเป็นผลเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการ เป็นต้นว่า การเข้าใจความหมายของคำที่พูดผิดไป การออกเสียงไม่สามารถออกเสียงได้อย่างถูกต้อง หรือการใช้ไวยากรณ์ไม่สามารถใช้ได้ดีหรือใช้ได้อย่างไม่เหมาะสม

- เมื่ออายุ 6 ปี เด็กควรจะสามารถในการสร้างประโยคได้อย่างเกือบจะสมบูรณ์ เมื่อเด็กอายุ 9-10 ปี ประโยคของเด็กที่ได้พูดออกมานั้นจะมีความยาวเพิ่มขึ้น หลังจากที่เด็กอายุ 9 ปี ผ่านพ้นไปแล้ว เด็กจะเริ่มพูดประโยคที่สั้นและรัดกุมมากขึ้น ลักษณะของการสร้างประโยคของเด็กนั้น แม้ว่าในระยะเริ่มแรกเด็กจะมีการสร้างประโยคได้ด้วยความยากลำบาก เพราะมีการใช้ไวยากรณ์ที่ผิดพลาด แต่เมื่อเด็กอายุมากขึ้นความสามารถของเด็กจะดีขึ้นตามลำดับ

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 4

ให้เลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว

1. เด็กจะมีความเข้าใจในภาษาโดยใช้สิ่งใดเป็นเครื่องช่วยที่สำคัญที่สุด
 - ก. ท่าทาง
 - ข. การพูด
 - ค. การเลียนแบบ
 - ง. ความจำ
2. ลักษณะของคำศัพท์ของวัยเด็กตอนปลายมีลักษณะอย่างไร
 - ก. จำแม่นยำ
 - ข. มีความหมายเฉพาะ
 - ค. ออกเสียงได้ถูกต้อง
 - ง. นำไปใช้ได้เหมาะสม
3. ลักษณะของการเรียนรู้คำศัพท์ของวัยเด็กตอนต้น มีลักษณะเป็นอย่างไร
 - ก. จำได้ยาก
 - ข. จดจำได้รวดเร็วแม่นยำ
 - ค. สร้างคำศัพท์ใหม่ได้รวดเร็ว
 - ง. เด็กหญิงจะเรียนรู้คำศัพท์ที่ดีกว่าเด็กชาย
4. ข้อใดที่ไม่ถูกต้องของการเรียนรู้ทางภาษาของวัยเด็กตอนปลาย
 - ก. จำคำศัพท์ได้แม่นยำ
 - ข. สร้างประโยคได้
 - ค. ออกเสียงได้คล่อง
 - ง. เรียนรู้ได้อย่างค่อยเป็นค่อยไป
5. อายุ.....ปี เด็กควรจะสามารถสร้างประโยคได้เกือบถูกต้องครบถ้วนสมบูรณ์
 - ก. 5 ปี
 - ข. 6 ปี
 - ค. 7 ปี
 - ง. 9 ปี
6. อายุ.....ปี เด็กจะสามารถใช้ประโยคสั้น วัตถุ ชัดเจน
(ใช้ตัวเลขข้อ 5)

5. พัฒนาการทางอารมณ์ของวัยเด็ก

5.1 วัยเด็กตอนต้น

วัยเด็กอ่อนอารมณ์ของเด็กแต่ละคนจะถูกควบคุมตามสภาพแวดล้อมซึ่งจะเป็นประสบการณ์ที่เด็กแต่ละคนจะได้รับมา แต่เมื่อเด็กได้ก้าวมาสู่วัยเด็กตอนต้นนั้น อารมณ์ของเด็กจะเริ่มปรากฏมากขึ้น อาจจะมี ความกลัว ความตกใจ ความโกรธ ความรำคาญใจ หรือมีความคับข้องใจเกิดขึ้นมา ซึ่งบุคคลใกล้ชิดจะมีส่วนสร้างอารมณ์ให้กับเด็กและเด็กไม่สามารถควบคุมอารมณ์เหล่านั้นได้ และผลตามมาก็จะเกิดผลต่อลักษณะบุคลิกภาพของเด็ก

1) อารมณ์โกรธ

ความโกรธจะเป็นอารมณ์ที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งที่สุด และจะเป็นเรื่องปกติสำหรับวัยเด็กตอนต้น เพราะเด็กจะต้องเผชิญกับลักษณะหรือสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างมากมาย ซึ่งสถานการณ์เหล่านั้นก่อให้เกิดความโกรธแก่ตัวเด็ก หรือในบางครั้ง เด็กอาจใช้ความโกรธให้เป็นประโยชน์เพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ตนปรารถนา ความโกรธของเด็กวัยนี้เกิดขึ้นได้เนื่องจากมีความขัดแย้งในการเล่นสิ่งของ การขยับถ่าย การแต่งกาย มีความสับสนในกิจกรรมต่าง ๆ หรือถูกขัดขวางมิให้ทำกิจกรรมในสิ่งที่ตนปรารถนา

นอกจากนั้นสภาพแวดล้อมของสังคม จะมีผลทำให้เด็กเกิดความโกรธได้ง่ายและอาจเกิดความโกรธได้บ่อยครั้ง การแสดงออกซึ่งความโกรธของเด็กนั้น จะแสดงออกโดยการลงมือลงเท้า (Temper tantrum) และจะเกิดขึ้นบ่อยครั้งสำหรับครอบครัวที่มีพี่น้องหลายคน

อาการโกรธแบบลงมือลงเท้า (Temper tantrum) หมายถึง ลักษณะการร้องไห้ของเด็ก มีการร้องกรี๊ด กระเท็บเท้า ตะ กระโดดไปมา ต่อด้าน ขว้างสิ่งของลงบนพื้น บีบจมูก เดินขา กระเผลก บางครั้งอาจจะนั่งหรือนอนลงบนพื้น และทำร้ายตัวเอง เช่น ดึงผม ตีหน้าอกของตัวเอง เป็นต้น

ลักษณะอาการโกรธของเด็กในวัย 3-4 ขวบ จะมีลักษณะแบบลงมือลงเท้า แต่เมื่อเด็กอายุ 4 ขวบ ความโกรธของเด็กจะมีการแสดงออกโดยมุ่งตรงไปยังสิ่งที่ทำให้ตนโกรธไม่ว่าจะเป็นบุคคลหรือสิ่งของก็ตาม นอกจากนั้นการแสดงออกของความโกรธแบบอื่น ๆ ยังประกอบด้วย ลักษณะหน้าบึ้ง ครุ่นคิด และร้องไห้ สำหรับการแสดงออกแบบลงมือลงเท้านั้นระหว่างเด็กชายและเด็กหญิงอายุ 3 ขวบจะมีการแสดงออกที่ไม่แตกต่างกัน แต่เมื่ออายุมากกว่า 3 ปีขึ้นไป พบว่าเด็กชายจะมีการแสดงออกทางอารมณ์โกรธแบบนี้มากกว่าเด็กหญิง

2) ความกลัว

ในวัยเด็กตอนต้นจะมีความรู้สึกกลัวต่อสิ่งต่าง ๆ มากกว่าวัยเด็กอ่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กที่มีระดับสติปัญญาดีจะสามารถแยกแยะและจดจำเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดอันตรายได้ดี ในระยะแรกเด็กจะกลัวในสิ่งที่ไม่มีความเสี่ยงมากกว่าสิ่งที่มีความเสี่ยง เมื่อเด็กมีอายุมากขึ้น การตอบสนองของเด็กที่มีต่อความกลัวย่อมมากขึ้นตามอายุของเด็ก รูปแบบของการสนองตอบในเรื่องความกลัวโดยทั่วไปนั้นจะมีลักษณะของการวิ่งหนีจากเหตุการณ์ หรือหลบซ่อน หรือพยายามหลีกเลี่ยงจากสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดความกลัว บางครั้งอาจจะแสดงออกโดยการใช้คำพูด เช่น

“เอาออกไป” “ฉันไม่ไป” “หนูไม่กล้าทำ” เป็นต้น เมื่อเด็กมีพฤติกรรมเหล่านี้ เด็กจะร้องไห้ซึ่งการร้องไห้นั้นอาจจะจัดได้ว่าเป็นเครื่องแสดงถึงความกลัวของเด็กได้วิธีหนึ่ง

ตามปกติ ความกลัวของเด็กจะเกิดขึ้นได้โดยการวางเงื่อนไข การเลียนแบบและการจดจำเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดความกลัวหรือเป็นประสบการณ์ที่ไม่น่าพอใจนั่นเอง เช่น เมื่อเด็กได้ยินเสียงที่น่ากลัวทางวิทยุ เมื่อเด็กได้ยินเสียงทางวิทยุอีกจะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกกลัวได้เช่นกัน นอกจากนั้นแล้วความกลัวของเด็กอาจจะเกิดเนื่องมาจากการเลียนแบบบุคคลที่เด็กใกล้ชิด เมื่อผู้ใหญ่กลัวเด็กจะกลัวตามไปด้วย เช่น กลัวเสียงฟ้าร้องฟ้าผ่า เนื่องมาจากเด็กเห็นมารดาที่มีความกลัว เด็กก็จะแสดงอาการกลัวตามไปด้วย

ความกลัวของเด็กจะสามารถลดลงได้เมื่อเด็กมีอายุมากขึ้น และมีความวิตกกังวลเกิดขึ้นมาแทนที่ ตัวอย่างเช่น เมื่อเด็กเกิดความรู้สึกไม่มั่นคงจากที่บ้าน เด็กจะมีความรู้สึกกระวนกระวายใจมาก เมื่อเด็กเกิดความกังวลใจ ผลก็คือเด็กจะไม่มี ความกลัวในสิ่งใดเลย

3) ความริษยา

ความริษยาเป็นความโกรธที่พุ่งไปสู่บุคคล อาจจะเรียกว่าความริษยาเนื่องมาจากสถานภาพทางสังคม ความริษยาของเด็กจะเกิดต่อเมื่อ พ่อแม่หรือบุคคลอื่นให้ความสนใจในน้องหรือบุคคลอื่นมากกว่าตน อารมณ์ริษยาดังกล่าวจะเกิดขึ้นเมื่อเด็กอายุ 2-5 ขวบ หรือเด็กมีน้องใหม่

ในวัยเด็กตอนต้น การแสดงถึงลักษณะความริษยาจะมีการแสดงออกโดยตรง คือ เด็กจะต่อต้านกับบุคคลที่ตนเกิดความริษยา เช่น ตีน้องเพราะตนริษยาน้อง เป็นต้น แต่ในบางครั้ง การแสดงออกซึ่งความริษยานั้นจะเป็นลักษณะที่มีพฤติกรรมย้อนกลับไปสู่แบบวัยเด็กอีกครั้งหนึ่ง เช่น การดูดนิ้ว การปัสสาวะรดที่นอน การซุกซนผิดปกติ มีลักษณะปฏิเสธต่อการกิน หรืออาจจะมีการแสดงออกในลักษณะความเจ็บป่วยทางร่างกาย บางครั้งอาจจะมีการแสดงออกในลักษณะของความหวาดกลัว

ผลจากการศึกษาในเรื่องความริษยาของเด็กพบว่า เด็กหญิงจะริษยามากกว่าเด็กชาย พี่น้องคนที่ 1 จะริษยามากกว่าพี่น้องลำดับถัดไป และสิ่งสำคัญคือ ความริษยาจะเกิดขึ้นในระหว่างพี่น้องที่มีอายุต่างกันในช่วงระหว่าง 18-42 เดือน นั่นคือ เด็กที่คลอดออกมาใหม่ และพี่น้องจะต้องมีอายุห่างกัน 18 เดือนลงมา และอายุมากกว่า 42 เดือน ซึ่งเด็กเหล่านี้จะไม่มี ความริษยากันในระหว่างพี่น้อง แต่ถ้าพี่น้องคู่นั้นมีอายุห่างกันอยู่ในระยะ 18-42 เดือน โอกาสที่ พี่จะริษยาน้องจะมีมาก และผลจากการศึกษาในเรื่องความริษยานี้ยังพบต่อไปอีกว่าเด็กที่มาจาก

ครอบครัวซึ่งมีพี่น้องจำนวน 2-3 คน จะมีความวิษยามากกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวซึ่งมีพี่น้องมาก ๆ

4) ความอยากรู้อยากเห็น

ในวัยเด็กนี้ เด็กจะมีความอยากรู้อยากเห็นในทุกสิ่ง ไม่ว่าจะเป็นสิ่งของในบ้านเรือน ร้านค้า และอะไรก็ตามที่เด็กจะสามารถมองเห็นได้ทุกอย่างจะเป็นสิ่งที่เด็กต้องการเรียนรู้ทั้งสิ้น ตัวอย่างเช่น เด็กอาจจะมีความสงสัยในเรื่องรูปร่างของตนว่าทำไมจึงมีความแตกต่างไปจากผู้ใหญ่ หรืออวัยวะร่างกายของคนเรานั้นสามารถทำงานได้อย่างไร เป็นต้น

ลักษณะที่แสดงออกของเด็กมีความอยากรู้อยากเห็นนั้น มอว์และมอว์ (Maw and Maw, 1961) ได้กล่าวว่า ลักษณะของเด็กที่มีความอยากรู้อยากเห็นนั้นจะต้องมีปฏิริยาตอบสนองข่าวสารที่ได้รับ มีความสนใจในสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ พร้อมทั้งจะสำรวจในสิ่งใหม่ ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมหรือสภาพแวดล้อมของสิ่งนั้นก็ตาม

ด้วยเหตุนี้เอง วัยเด็กตอนต้นจึงจัดว่าเป็นวัยเจ้าปัญหา (Questioning age) โดยที่เด็กจะมีการตั้งคำถามตั้งแต่ปีที่ 2-3 เรื่อยไปจนกระทั่งปีที่ 6 ของอายุเด็ก ถ้าเด็กคนใดก็ตามได้รับคำอธิบายในคำถามจะทำให้เด็กเกิดความพอใจ และเด็กจะไม่พอใจเมื่อไม่ได้รับคำอธิบาย และจะมีผลทำให้ความอยากรู้อยากเห็นของเด็กลดลงไป

สำหรับเด็กฉลาดจะเป็นเด็กที่สามารถจดจำและสังเกตสิ่งต่าง ๆ ได้ดีกว่าเด็กที่ไม่ฉลาด เมื่อเด็กฉลาดมีความสามารถเช่นนั้นทำให้เด็กพยายามที่จะซักถามในสิ่งที่ตนสงสัยได้ดีอีกด้วย ยิ่งไปกว่านั้น ผลที่ได้รับจากการศึกษาพบว่า เด็กที่มีความมั่นคงทางอารมณ์จะเป็นเด็กที่มีความอยากรู้อยากเห็นมากกว่าเด็กที่ไม่มีความมั่นคงทางอารมณ์ และในเรื่องเพศของเด็กก็เช่นกัน เด็กหญิงจะมีความสนใจหรือมีความสงสัยน้อยกว่าเด็กชายเพราะพ่อแม่มักจะเข้มงวดเอากับเด็กหญิงมากกว่าเด็กชาย

5) อารมณ์ร่าเริง

วัยเด็กตอนต้นเป็นช่วงชีวิตที่เด็กมีความสุขมาก ความสุขของเด็กที่เกิดขึ้นจะอธิบายได้จากลักษณะความร่าเริงของเด็ก และการแสดงออกอย่างสนุกสนาน สาเหตุที่ทำให้เด็กมีความสุขได้นั้น เนื่องมาจากลักษณะทางร่างกายมีความแข็งแรงมีสุขภาพดี มองเห็นสถานการณ์ที่ไม่กลมกลืนต่าง ๆ เกิดเสียงดังขึ้นมาอย่างทันทีทันใด หรือมีการเลียนคำพูดของบุคคลอื่น ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกร่าเริงได้ นอกจากนั้น อาจจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อมีบุคคลอื่นมาเล่นด้วย แม้แต่สัตว์เลี้ยงก็ตามจะทำให้เกิดความสุขได้

การตอบสนองที่จะเป็นเครื่องแสดงว่าเด็กมีความร่าเริง คือ การยิ้ม การหัวเราะ การปรบมือ กระโดดขึ้นลง การกอดรัดรัดวัตถุหรือบุคคลที่ทำให้เด็กมีความสุข ฉะนั้น การแสดงออกซึ่งอารมณ์ร่าเริงนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะความเข้มของสิ่งเร้าที่มาเร้า รวมทั้งขึ้นอยู่กับความกดดันทางสังคมอีกด้วย

6) อารมณ์รัก

ในวัยเด็กเล็กจะมีการเรียนรู้ในเรื่องอารมณ์รักโดยรักต่อบุคคลซึ่งให้ความสุขและความพอใจต่อตัวเขา แต่เมื่อมาถึงวัยเด็กตอนต้นนี้ เด็กจะไม่เพียงแต่รักในบุคคลเท่านั้น แต่เด็กจะมีความรักต่อสัตว์หรือวัตถุที่เขาเล่นอยู่อีกด้วย ซึ่งวัยนี้เอง Empathic complex ซึ่งเป็นลักษณะอารมณ์รักเฉพาะของเด็กตอนต้นนี้จะเกิดขึ้นกับบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดกับตัวเขาก่อน หลังจากนั้นจึงจะเริ่มมีความรักในตัวบุคคลอื่นนอกครอบครัว

ในกรณีของเด็กที่ไม่ได้รับความรักและความอบอุ่นจากบุคคลอื่นใดนั้น เด็กจะมีพัฒนาการทางด้านความรักในตัวบุคคลอื่นเปลี่ยนมาเป็นความรักในตัวเอง เป็นคนเห็นแก่ตัว และบางครั้งอาจจะมีการพุ่งความรักที่รุนแรงไปยังบุคคลหนึ่งโดยตรง โดยเฉพาะผู้เป็นพ่อหรือเป็นแม่คนใดคนหนึ่ง

สำหรับลักษณะการแสดงออกในเรื่องความรักของวัยเด็กตอนต้นนี้ไม่สามารถจะควบคุมได้ ลักษณะการแสดงออกดังกล่าวจึงเป็นการแสดงออกโดยทางร่างกายและคำพูด การสื่อสารทางภาษาไม่จำเป็นต้องใช้คำพูดแต่จะมีการแสดงออกทางท่าทางโดยเฉพาะเด็กที่มีอายุมากขึ้น นอกจากการใช้คำพูดแล้วการแสดงออกทางด้านอารมณ์รักของเด็กจะมีการแสดงออกโดยการกอดจูบในบุคคลหรือวัตถุที่ตนรัก และเด็กมักจะต้องการความรักต่อบุคคลหรือสิ่งของต่าง ๆ อยู่เสมอ ซึ่งจะเป็นได้จากเด็กร้องไห้เมื่อผู้ที่ตนรักได้ห่างไกลออกไป หรือสิ่งของที่ตนรักนั้นจะต้องอยู่ใกล้ตัวเสมอ เป็นต้น จากการศึกษาในเรื่องอารมณ์รักนี้พบว่าเด็กหญิงจะมีความรักในสิ่งต่าง ๆ มากกว่าเด็กชาย และไม่ว่าจะเป็นเด็กหญิงหรือเด็กชายก็ตาม จะมีความรักต่อบุคคลที่อยู่ในเพศเดียวกันกับตนมากกว่าจะเป็นเพศตรงข้ามเสมอ

5.2 วัยเด็กตอนปลาย

ในวัยเด็กตอนปลาย การแสดงออกทางอารมณ์จะมี 2 ลักษณะ คือ อารมณ์พอใจและอารมณ์ที่ไม่พอใจ สำหรับอารมณ์ที่ไม่พอใจนั้นจะมีการแสดงออกอย่างรุนแรง ซึ่งเป็นลักษณะที่สังคมไม่ยอมรับ บางครั้งมีกิริยาท่าทางเหมือนเด็กเล็ก มีการหลีกเลี่ยงหนีต่อสถานการณ์ที่น่ากลัว

หรือสถานการณ์ที่ไม่น่าพึงปรารถนา ซึ่งในวัยเด็กตอนปลายนี้เด็กจะไม่มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์ได้เลย

การแสดงออกถึงอารมณ์พึงพอใจของวัยเด็กตอนปลาย คือเด็กที่มีความสุขจะหัวเราะ คิกคัก ส่งเสียงดัง หัวเราะบิดตัวไปมา มีการกระตุกหรือนอนกิ้งก้างบนพื้น ซึ่งลักษณะการแสดงออกดังกล่าวของเด็กจะปรับตัวให้ดีขึ้นตามอายุของเด็ก

การแสดงอารมณ์ของวัยเด็กตอนต้นและวัยเด็กตอนปลายจะแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่แตกต่างกันทำให้อารมณ์และรูปแบบการแสดงออกของอารมณ์แตกต่างกัน อันเป็นผลเนื่องมาจากประสบการณ์ของเด็กและการเรียนรู้ทางสังคมนั่นเอง

ลักษณะอารมณ์ของวัยเด็กตอนปลายประกอบด้วย

1) ความกลัว

วัยเด็กตอนปลายนี้มีวัตถุต่าง ๆ สถานการณ์ต่าง ๆ ที่แปลกใหม่ สัตว์หรือแม้แต่บุคคลก็ตามจะยังส่งผลทำให้เด็กมีความรู้สึกเกิดขึ้นมาได้ สิ่งที่แสดงถึงความกลัวเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเสมอ คือ กลัวไฟ กลัวความมืด ความเจ็บป่วย การติดโรค กลัวหมอฉีดยา หมอฟัน การตกรถ หรือสุนัขกัด เป็นต้น ซึ่งเรื่องทีกล่าวนี้นับว่าเป็นลักษณะของวัยเด็กตอนปลายที่เกิดความรู้สึกกลัวขึ้นมา และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างเด็กชายและเด็กหญิงในเรื่องของความกลัวแล้ว จะเห็นได้ว่าเด็กหญิงจะกลัวมากกว่าเด็กชาย

ในวัยเด็กตอนปลาย เด็กที่มีอายุมากขึ้นจะมีความกลัวสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งเร้าลดน้อยลง แต่จะมีความกลัวในลักษณะที่เป็นความคิดหรือเป็นจินตนาการมากยิ่งขึ้น ยิ่งเป็นความนึกฝันในเรื่องที่เกี่ยวกับสิ่งที่เหนือธรรมชาติแล้ว เด็กจะยังมีความรู้สึกกลัวมากขึ้น การแสดงออกของความกลัวในวัยเด็กจะมีการแสดงออกโดยการหลีกเลี่ยงจากสถานการณ์ที่ทำให้เกิดความหวาดกลัวนั้น

- ความอาย (Shyness) ความอายจะเป็นรูปแบบหนึ่งของความกลัวในสถานการณ์ทางสังคม จะเกิดขึ้นในช่วงที่เด็กยังมีอายุน้อย เมื่อเด็กเกิดความรู้สึกอายขึ้นมา เด็กจะแสดงออกถึงความอายในลักษณะของอาการทางประสาท เช่น การจับผมด้วยมือข้างใดข้างหนึ่ง การดึงจมูก และโบหู หรือจับเสื้อผ้า หรือใช้เท้าเขี่ยสิ่งของหรือบุคคล เป็นต้น

- ความกลัวใจ (Worries) ความกลัวใจหรือความกลัวที่มีสาเหตุเนื่องมาจากการคิดหรือการใช้จินตนาการของเด็ก จะเริ่มปรากฏขึ้นในวัยเด็กตอนปลายนี้ เด็กจะมีความกลัวใจ

ในเรื่องปัญหาทางครอบครัวและโรงเรียน ปัญหาในเรื่องการปรับตัวให้เข้ากับบุคคลหรือสังคม และมีความกังวลใจในเรื่องเกี่ยวกับสุขภาพ เช่น เด็กมีกลุ่มใจในการสอบที่โรงเรียนมีความเกรงว่า ตนจะไม่สามารถผ่านได้เพื่อจะได้เรียนในชั้นต่อไป

- **ความกังวลใจ (Anxiety)** ความกังวลใจจะเกิดขึ้นกับเด็กที่ไม่เป็นที่ยอมรับของกลุ่มเพื่อนมากกว่าเด็กที่ได้รับการยอมรับจากเพื่อน ความวิตกกังวลดังกล่าวมักเกิดกับเด็กหญิงมากกว่าเด็กชาย และความกังวลนี้เองจะเกิดปัญหาเพิ่มมากขึ้นเมื่อเด็กมีอายุมากขึ้นและมีแนวโน้มว่าเด็กที่ได้รับการคัดค้านไม่ว่าจะจากบุคคลก็ตาม เด็กจะมีความกังวลใจมากยิ่งขึ้นกว่าเด็กที่ไม่ได้รับแรงกดดันจากใครเลย

2) ความโกรธ

ความโกรธนี้จะเกิดในวัยเด็กตอนปลายมากกว่าวัยเด็กตอนต้น เพราะในวัยนี้เด็กมีความต้องการในสิ่งต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น ฉะนั้น จึงมีผลทำให้เด็กเกิดความคับข้องใจได้ง่าย ถ้าเด็กคนนั้นไม่ได้รับในสิ่งที่ตนต้องการ เด็กจะมีความโกรธขึ้นมาพร้อมกับการตำหนิหรือการลงโทษในสิ่งที่เด็กไม่สามารถจะกระทำได้

การแสดงออกของความโกรธนั้น เด็กจะแสดงออกโดยมีลักษณะของอารมณ์ที่ไม่ดีปฏิเสธต่อสิ่งต่าง ๆ ขวนทะเลาะเบาะแว้ง จุกจิกจู้จี้ และไม่สามารถจะตกลงกับผู้อื่นได้ จากการศึกษาในเรื่องอารมณ์โกรธของเด็กนี้พบว่า เด็กที่มีอายุมากขึ้นจะสามารถควบคุมอารมณ์โกรธได้ดีกว่าเด็กที่ยังมีอายุน้อย และเด็กจะมีการเรียนรู้มากยิ่งขึ้นในเรื่องการแสดงออกของอารมณ์โกรธ ทั้งนี้ เพราะเมื่อเด็กมีความรู้สึกโกรธอันเนื่องมาจากการถูกสกัดกั้นทำให้เกิดความคับข้องใจนั้น การสกัดกั้นไม่ว่าจะเกิดมาจากบุคคลใดก็ตาม จะทำให้เด็กที่อายุมากจะสามารถเข้าใจและควบคุมอารมณ์ได้ดี

ปฏิกิริยาของเด็กที่มีต่อความโกรธนั้น คือเด็กบางคนจะใช้วิธีการต่อต้านวัตถุต่าง ๆ หรือสิ่งของโดยตรงบางคนเงียบเฉย บางคนหลีกเลี่ยงจากสถานการณ์ที่ทำให้โกรธ บางครั้งจะทำลายสิ่งของต่าง ๆ หรือในบางครั้งอาจจะมีการก้าวร้าวอย่างรุนแรงและบ่อยครั้ง

3) ความริษยา

ความริษยาในพี่น้องจะยังคงมีอยู่แม้ว่าเด็กจะเข้าโรงเรียนแล้วก็ตาม และในบางครั้งจะเพิ่มมากยิ่งขึ้นกว่าเดิมก็ได้ ทั้งนี้เพราะ เด็กวัยนี้มีความรู้สึกว่า เขาไปโรงเรียนไม่มีโอกาสอยู่บ้านเลย แม่ก็ไม่ได้มีเวลาที่จะคอยดูแลเอาใจใส่เขาอีกต่อไปแต่แม่กลับเอาใจใส่ดูแลน้องที่อยู่บ้าน ปล่อยให้ตนไปเผชิญกับคนแปลกหน้าตามลำพัง ในเรื่องของความริษยาของเด็กนี้

เป็นเรื่องที่สำคัญยิ่ง เพราะว่า ถ้าเด็กมีความริษยาจากครอบครัวอยู่แล้ว เมื่อเด็กมาอยู่โรงเรียน เด็กก็จะมี ความริษยาต่อเพื่อนคนอื่น ๆ อย่างแน่นอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อนที่มีเพื่อนคนอื่น ยอมรับ หรือเด็กที่ประสบความสำเร็จในการเรียน เป็นต้น

เด็กที่มีอายุมากอาจจะแสดงออกของอารมณ์ริษยาโดยตรง คือ การทะเลาะวิวาท บอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ต่อไป หัวเราะเยาะ ล้อเล่น ยั่วแหย่ ชมเชยรังแก หรือวิจารณ์เด็กที่ ตนริษยากับบุคคลอื่นโดยตรง ขณะเดียวกัน เด็กบางคนที่มีความริษยา อาจแสดงออก โดยทางอ้อม โดยการแสดงความไร้เดียงสาต่อเด็กที่เขาริษยาโดยตรง บางครั้งอาจจะมีการพูดจา กระแทกกระแทก การฝืนกลางวัน หรือการโกหกเรื่องราวขึ้นมาใหม่ และในเรื่องการแสดงออก ของความริษยาในวัยเด็กตอนปลายนั้น มักจะเป็นการแสดงออกโดยทางอ้อมมากกว่าโดยวิธีการ ตรง

4) ความอยากรู้อยากเห็น

ความอยากรู้อยากเห็นของวัยเด็กตอนปลายจะไม่มี ความอยากรู้อยากเห็นเท่าใน ระยะเวลาเด็กตอนต้น ทั้งนี้เพราะวัยเด็กตอนปลายนี้เริ่มมีประสบการณ์ต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น และ เข้าใจในเรื่องราวต่าง ๆ อย่างสมบูรณ์ทำให้เด็กเกิดความสนใจหรือใส่ใจในสิ่งที่เป็นปัญหาลด น้อยลง ถ้าเด็กวัยนี้ได้เผชิญกับสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ จะทำให้ความสนใจยังคงอยู่ แต่ลักษณะ ความสนใจนั้นจะแตกต่างกันออกไป โดยที่เด็กจะมีการทดสอบหาคำตอบด้วยตัวของเด็กเองเป็น สำคัญ

5) อารมณ์รัก

อารมณ์รักเป็นการแสดงออกแต่เพียงเล็กน้อยในวัยเด็กตอนปลาย โดยเฉพาะ อย่างยิ่งเด็กชายจะมีความรู้สึกที่ ตนเองอายุมากเกินกว่าที่จะได้รับการกอดจูบในที่สาธารณะ ขณะเดียวกัน เด็กหญิงจะมีความรู้สึกต่อต้านต่อการปฏิบัติหรือการแสดงออกของความรักที่มาก เกินไป ทั้งนี้เพราะ ทั้งเด็กชายและเด็กหญิงไม่ชอบการแสดงออกของความรักในบุคคลอื่นที่มี ต่อตน

ความปรารถนาในเรื่องความรักของวัยเด็กตอนปลายนี้ คือ เด็กต้องการได้รับความช่วยเหลือเมื่อถึงคราวจำเป็น หรือหาสิ่งของช่วยเหลือแก่เด็กในบางโอกาส

6) อารมณ์รำเริง

อารมณ์รำเริงของวัยเด็กตอนปลายนี้จะมีลักษณะที่คล้ายกับวัยเด็กตอนต้นเป็นอันมาก เด็กจะยิ้มหรือหัวเราะเมื่อผ่านสถานการณ์ที่ทำให้เด็กมีความตกใจไปสักครู่หนึ่ง เสียงดังรุนแรง ทันทันใดแล้วเปลี่ยนเป็นความตื่นเต้น แม้แต่สถานการณ์ที่ไม่เหมาะสมหรือไม่มีความสมตุล

กันก็จะมีผลทำให้เด็กเกิดความรู้สึกว่าเจ๊งได้ นอกจากนั้น การเล่น คำพูดหรือเรื่องตลกขบขันซึ่งเด็กได้รับมาตั้งแต่วัยเด็กตอนต้นก็จะช่วยให้เด็กเกิดความรู้สึกว่าเจ๊งได้เช่นกัน การแสดงออกถึงความร่าเริงของวัยเด็กตอนปลายนี้ไม่สามารถจะควบคุมการแสดงออกได้ ซึ่งเด็กจะมีการส่งเสียงดังลั่น หัวเราะด้วยเสียงอันดัง ปอยครั้งที่เดียวเมื่อเด็กชายมีอารมณ์ดีจะมีการตบหลังหรือตบศีรษะของเพื่อน สำหรับเด็กหญิงแล้วเมื่อเกิดอารมณ์ดีอาจจะใช้แขนหุบเพื่อน กอดรัดหรือจูบเพื่อนก็ได้

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 5

จงเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียว

1. จากการศึกษาถึงความกลัวของวัยเด็กตอนต้น พบว่า “เด็กที่มีสติปัญญาสูง มักจะมีความกลัวมากกว่า เด็กที่มีสติปัญญาต่ำ” เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น

| | |
|------------------------------|-------------------------------|
| ก. มีความริษยาและกลัวมากกว่า | ข. ได้รับการวางเงื่อนไขมาก่อน |
| ค. อารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย | ง. มีความจำดี |
2. เพราะเหตุใดเด็กก่อนวัยเรียนจึงได้ชื่อว่า เป็นวัยของ “เจ้าปัญหา” ขอบตั้งคำถามกับผู้ใหญ่อยู่เสมอ

| | |
|-------------------------------|-----------------------------|
| ก. อยากรู้ อยากเห็น | ข. โกรธ |
| ค. ร่าเริงและเป็นตัวของตัวเอง | ง. มีความรักผูกพันกับพ่อแม่ |
3. อาการที่เด็กร้องไห้ ลงมือลงเท้า นอนกลิ้งเกลือกเพื่อจะเอาสิ่งของที่ตนต้องการลักษณะเช่นนี้ตรงกับข้อใด

| | |
|----------|------------|
| ก. โกรธ | ข. กลัว |
| ค. อิจฉา | ง. กังวลใจ |
4. ข้อใดไม่ใช่ อาการที่แสดงออกถึงความกลัวของวัยเด็กตอนปลาย

| | |
|----------|------------|
| ก. อาย | ข. กลุ้มใจ |
| ค. ริษยา | ง. กังวลใจ |
5. อารมณ์ชนิดใดที่จะไม่เกิดในวัยเด็กตอนต้น

| | |
|----------|-----------------|
| ก. โกรธ | ข. เห็นแก่ตัว |
| ค. อิจฉา | ง. เห็นอกเห็นใจ |

บทสรุป

1. วัยเด็ก คือผู้ที่มีอายุระหว่าง 2-12 ปี โดยแบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ วัยเด็กตอนต้น อายุ 2-6 ปี และวัยเด็กตอนปลาย อายุ 6-12 ปี วัยเด็กตอนต้นเป็นวัยของการเตรียมตัวเข้าสู่โรงเรียน กลุ่มเพื่อน ชอบสำรวจค้นคว้า มีความอยากรู้อยากเห็น เริ่มก่อปัญหาต่าง ๆ มากมาย ส่วนวัยเด็กตอนปลายนั้นเด็กจะเริ่มปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมและสังคมที่เปลี่ยนแปลงจากบ้านไปสู่โรงเรียน

2. วัยเด็กตอนต้นมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านความสูง น้ำหนัก ลัดส่วนร่างกาย กระดูก กล้ามเนื้อ ฟัน แบบค่อยเป็นค่อยไปอย่างต่อเนื่อง แต่เมื่อเข้าสู่ช่วงสุดท้ายของวัยเด็กตอนปลายแล้ว เด็กหญิงจะมีน้ำหนักส่วนสูงและการเจริญเติบโตทางด้านร่างกายรวดเร็วกว่าเด็กชาย 1-2 ปี

3. ในระยะ 6 ปีแรกของชีวิต สมองและระบบประสาทจะพัฒนาอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งอายุ 3-4 ปี จะมีการเจริญทางด้านระบบประสาทโดยตรง ส่วนต่อมที่ทำงานแข็งขันในวัยเด็กคือต่อมไทมัสและไพเนียล ซึ่งจะทำหน้าที่เดียวกับพัฒนาการทางเพศในวันเด็ก แต่เมื่อเข้าสู่วัยรุ่นแล้วจะหมดหน้าที่การทำงาน

4. จุดเริ่มต้นของพัฒนาการทางสังคมจะเริ่มมาจากครอบครัวก่อนเสมอ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการปฏิเสธ การเลียนแบบ การแข่งขัน การก้าวร้าว การทะเลาะวิวาท ความเห็นแก่ตัว ความเห็นอกเห็นใจ แต่เมื่อเข้าสู่วัยเด็กตอนปลายเด็กจะเข้าสู่สังคมนอกบ้านจึงจำเป็นต้องมีการเรียนรู้วิธีการที่จะปรับตัวเข้ากับเพื่อนเพื่อให้เพื่อนยอมรับ ดังนั้น อิทธิพลของกลุ่มเพื่อนจึงมีผลต่อเด็กเป็นอันมาก เพราะเพื่อนจะช่วยให้เกิดความมั่นคงทางจิตใจได้

5. เด็กที่ได้รับการยอมรับจากสังคมจะเป็นผู้ที่มีความสุข ยิ้มบ่อยครั้ง ร่วมทำงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจ ไม่ก้าวร้าว ส่วนเด็กที่ไม่เป็นที่ยอมรับจะเงียบขรึม แยกตัวเองออกไปตามลำพัง

6. คนที่สำคัญในเรื่องการเรียนรู้เกี่ยวกับการใช้คำพูดจะประกอบด้วยการสร้างความสำเร็จ การรู้จักและเข้าใจคำศัพท์เพิ่มมากขึ้น การรวมเอาคำหลาย ๆ คำเข้าด้วยกันเป็นประโยคใหม่ และการเปล่งเสียง

7. การจำคำศัพท์จะจดจำได้อย่างรวดเร็วและรู้ความหมายของคำได้อย่างถูกต้องโดยการฟังจากคำสอน การศึกษาในโรงเรียน การอ่าน การฟังบุคคลอื่น การฟังวิทยุ การดูโทรทัศน์

8. การออกเสียงในระยะแรกจะออกเสียงยังไม่ชัด แต่เมื่ออายุเข้าสู่วัยเด็กตอนปลายจะออกเสียงได้อย่างถูกต้อง

9. การสร้างประโยค อายุ 2-3 ขวบจะสามารถพูดประโยคสั้น ๆ ประกอบด้วยคำ 2-3 คำ อายุ 3 ปี ไปแล้วจะประกอบด้วยคำ 6-8 คำ อายุ 6 ปี ไปแล้วจะสร้างประโยคได้สมบูรณ์ อายุ 9-10 ปีจะพูดเป็นประโยคที่รัดกุม ชัดเจน ยาวตามลำดับ

10. ความโกรธของวัยเด็กตอนต้นจะเกิดบ่อย เนื่องจากมีความขัดแย้งในการเล่นสิ่งของ การขบถ่าย การแต่งกาย มีความสับสนในกิจกรรมหรือถูกกีดขวางไม่ให้ทำกิจกรรม อาการโกรธของเด็กวัยนี้จะมีลักษณะอาการโกรธแบบลงมือลงเท้า

11. วัยเด็กตอนต้นจะมีความกลัวมากกว่าวัยเด็กอ่อน โดยเฉพาะเด็กที่มีสติปัญญาดีจะสามารถจดจำแยกแยะเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ดี อาการแสดงออก คือ การวิ่งหนี การหลบซ่อน หลีกเสี่ยงสถานการณ์ที่ทำให้กลัว การใช้คำพูด ร้องไห้

12. ความริษยา จะเริ่มเกิดขึ้นเมื่ออายุ 2-5 ขวบ มีสาเหตุมาจากตัวบุคคลโดยตรงทำให้การแสดงออกของเด็กที่มีความริษยานั้นต่อต้านกับบุคคลที่ตนเกิดความริษยา หรือมีพฤติกรรมย้อนกลับเป็นเด็กอีกครั้ง

13. วัยเด็กตอนต้นเป็นวัยของ "เจ้าปัญหา" เนื่องจากมีความอยากรู้อยากเห็น มีความสงสัยชอบสำรวจสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ

14. อารมณ์ร่าเริงของวัยเด็กตอนต้นจะเกิดขึ้นเมื่อเด็กมีความรู้สึกเป็นสุขอย่างมาก เนื่องมาจากร่างกายแข็งแรง ได้รับการเอาใจใส่ดูแลดี ทำให้มองทุกสิ่งทุกอย่างร่าเริง

15. อารมณ์ของวัยเด็กตอนปลายจะมีการแสดงออก 2 แบบ คือ พอใจ และไม่พอใจ การแสดงออกของความพอใจ โดยการหัวเราะคิกคัก ส่งเสียงดัง หัวเราะบิดตัวไปมา มีการกระตุนนอนกลิ้งบนพื้น ส่วนอารมณ์ไม่พื่อนั้นจะมีการแสดงออกที่รุนแรง ลักษณะที่สังคมไม่ยอมรับ บางครั้งจะหลีกหนีต่อสถานการณ์ที่น่ากลัว และการแสดงออกทางอารมณ์ของเด็กตอนปลายนี้จะควบคุมไม่ได้เลย

16. ความกลัวของวัยเด็กตอนปลาย จะมีพัฒนาเปลี่ยนแปลงเป็นความอาย ความกลัว ความกังวลใจ

17. วัยเด็กตอนปลายจะยังมีความโกรธมากกว่าวัยเด็กตอนต้น เพราะวัยนี้เด็กได้มีความต้องการในสิ่งต่าง ๆ มากมาย ถ้าไม่ได้จะเกิดความคับข้องใจทำให้ใช้วิธีการต่อต้าน บางคนเฉย หลีกหนีจากสถานการณ์ ทำลายและก้าวร้าวได้

18. เด็กที่มีความริษยามาจากที่บ้านเมื่อมาสู่โรงเรียนแล้วเขาจะยังคงริษยาต่อไป อาการแสดงถึงความริษยา คือการทะเลาะวิวาท การบอกเรื่องราวต่าง ๆ หัวเราะเยาะ ล้อเล่น

ยั่วเหยย ชมเหง บุคคลที่ทำให้เกิดความริษยาโดยตรง ส่วนการแสดงออกถึงความริษยาทางอ้อม คือ การพูดจากระแทกกระทั้น ฝืนกลางวัน การสร้างเรื่องราวโกหกขึ้นมาใหม่

19. ความอยากรู้อยากเห็นของวัยเด็กตอนปลายเริ่มลดน้อยลง เพราะมีประสบการณ์เพิ่มมากขึ้น เข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ อย่างสมบูรณ์

20. อารมณ์รักของวัยเด็กตอนปลายจะไม่ชอบการแสดงออก เพราะคิดว่าตนโตมากขึ้น ไม่ชอบการโอบกอด จับในที่สาธารณะ แต่เด็กต้องการได้รับความช่วยเหลือเมื่อถึงคราวจำเป็น

การประเมินผล

จงเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียว

1. ลักษณะที่เด่นชัดของวัยเด็กตอนต้นคือข้อใด
 - ก. แสวงหาคำตอบ
 - ข. เตรียมตัวไปโรงเรียนเพื่อเข้าสังคม
 - ค. เป็นตัวของตัวเอง
 - ง. ร่างกายเริ่มเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว
2. เด็กชาย ก. ชอบแกะรถยนต์ที่พ่อซื้อให้ทุก ๆ คัน ลักษณะเช่นนี้เป็นผลเนื่องมาจากอะไร
 - ก. อยากรู้อยากเห็น
 - ข. ก้าวร้าว
 - ค. เลียนแบบพ่อ
 - ง. เด็กไม่น่ารัก
3. โรงเรียนอนุบาลจะมีส่วนช่วยเด็กก่อนวัยเรียนอย่างไร
 - ก. สอนหนังสือ
 - ข. เตรียมพร้อมเด็กทุกด้าน
 - ค. ให้เด็กมีความรู้มากขึ้น
 - ง. ช่วยลดปัญหาของพ่อแม่ได้
4. ข้อใดที่แสดงว่า วัยเด็กตอนต้นไม่น่ารัก
 - ก. ไม่ชอบแต่งกาย
 - ข. ชอบเล่นกับเพื่อน
 - ค. ขอบตอด้าน
 - ง. รูปร่างไม่น่ารัก
5. ลักษณะที่ควรเสริมสร้างในวัยเด็กตอนต้นคือข้อใด
 - ก. สอนให้เด็กรู้จักระมัดระวังตัวตลอดเวลา
 - ข. ฝึกให้เด็กอยากรู้อยากเห็นเสมอ
 - ค. ฝึกทักษะให้เด็ก
 - ง. สร้างลักษณะนิสัยที่ดีให้เด็ก
6. กิจกรรมที่จะช่วยให้วัยเด็กตอนต้นได้พัฒนาการด้านสติปัญญามากที่สุดคือข้อใด
 - ก. การเล่น
 - ข. ร้องเพลง
 - ค. วาดภาพ
 - ง. ระบายสี

7. ลักษณะที่เด่นชัดของการปฏิบัติตัวต่อสังคมคือข้อใด
- | | |
|----------------|-------------------|
| ก. การก้าวร้าว | ข. การปฏิเสธ |
| ค. การแข่งขัน | ง. ความร่วมมือกัน |
8. การเล่นสร้างสรรค์ควรจะเริ่มด้วยจากข้อใดเป็นลำดับแรก
- | | |
|---------------------------|--------------------------|
| ก. ให้ความมั่นใจเด็ก | ข. ให้แรงเสริม |
| ค. พ่อแม่ควรช่วยเหลือก่อน | ง. ใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ ช่วย |
9. ลักษณะการเข้ากลุ่มในวัยเด็กตอนปลายจะมีลักษณะเป็นอย่างไร
- | | |
|-------------------------------|------------------------------------|
| ก. ทำความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น | ข. มีพฤติกรรมเกิดความคิดสร้างสรรค์ |
| ค. สนุกสนานปรับตัวได้ง่ายขึ้น | ง. ช่วยเหลือสังคมได้ |
10. การเล่นของเด็กมีประโยชน์อย่างไรมากที่สุด
- | | |
|------------------------------|--------------------------|
| ก. เพลิดเพลิน | ข. สนใจเรียนเพิ่มมากขึ้น |
| ค. สอนให้เด็กรู้จักเข้าสังคม | ง. เสริมสร้างสติปัญญา |
11. ถ้าเด็กไม่ได้รับความรักจากผู้อื่นเลย จะมีผลอย่างไร
- | | |
|-------------------------|-------------------------|
| ก. เห็นแก่ตัว | ข. รักผู้อื่นฝ่ายเดียว |
| ค. รักตนเองเพียงคนเดียว | ง. ขาดความมั่นใจในตนเอง |

บรรณานุกรม

- ฉวีวัฒน์ จุณณานนท์ และคณะ. **คุยกับหมอเรื่องลูก** พิมพ์ครั้งที่ 6 กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ขจร, 2523
- บุปผา ปั่นทอง. "พัฒนาการความเข้าใจของเด็ก" **แม่และเด็ก** 13, 220 (มิถุนายน 2533) : 147-152.
- ศิริวรรณ ไกรสุรพงศ์. "สอนพูด" **ใกล้หมอ** 6, 3 (มีนาคม 2525) : 41-44.
- อัญชุลี แสนมณีชัย. "โรคที่พบบ่อยในเด็กอายุ 2-4 ปี" **ใกล้หมอ** 4, 1 (มกราคม 2523) : 16-20.
- อุไยพรรณ ลูวีระ. "แม่และลูก" **ใกล้หมอ** 4, 5 (พฤษภาคม 2525) : 57-60.
- Helen Bee. **The Developing Child**. New York : Harper and Row, 1975.
- Hurlock. **Developmental Psychology**. 3 rd.ed. New York : McGraw-Hill, 1968.
- Hurlock. **Developmental Psychology**. 3 rd.ed. New York : McGraw-Hill, 1975.
- Johnson and Medinnus. **Child Psychology : Behavioral and Development**. 2nd. ed. New York : John Wiley & Sons, 1973.
- Mussen, Conger and Kagan. **Child Development Personality**. 2 nd : ed. New York : Harper and Row, 1963.